

INITIAL REDOVISNING AV INTERNT UPPARBETADE IMMATERIELLA TILLGÅNGAR

– en jämförande studie av IAS 38 och AASB:s Initial Accounting for Internally Generated Intangible Assets

Kandidatuppsats i företagsekonomi
Externredovisning
Vårterminen 2009

Handledare: Gunnar Rimmel
Författare: Helena Spångberg
Hanna Eriksson

851027
860103

GÖTEBORGS UNIVERSITET
HANDELSHÖGSKOLAN

Förord

Från Handelshögskolan vid Göteborgs Universitet vill vi tacka Gunnar Rimmel som handlett denna uppsats och väglett oss genom processen. Han ska också ha tack för den initiala hjälp vi fått med att konkretisera denna uppsats inriktning.

Vi vill även tacka för den konstruktiva kritik vi fått av dem som tilldelades rollen av opponenter på denna uppsats halvvägs in i arbetets gång.

Med förhoppning om trevlig läsning!

Göteborg den 29 maj 2009

Hanna Eriksson

Helena Spångberg

Sammanfattning

Kandidatuppsats vid Företagsekonomiska institutionen i Externredovisning och Företagsanalys, Handelshögskolan vid Göteborgs universitet.

Författare: Hanna Eriksson & Helena Spångberg

Handledare: Gunnar Rimmel

Titel: *Initial redovisning av internt upparbetade immateriella tillgångar – En jämförande studie av IAS 38 och AASB:s Initial Accounting for Internally Generated Intangible Assets.*

Inledning: Internt upparbetade immateriella tillgångar har fått en alltmer betydande roll för värdeskapandet i dagens företag. Trots detta tillåter inte IAS 38 Immateriella tillgångar att dessa erkänns i balansräkningen. Författarna till *Initial Accounting for Internally Generated Intangible Assets* (IAIGIA) anser att detta medför att ett företags verkliga värde inte avspeglas i dess redovisning, och föreslår därför att en reformering av nuvarande standard bör genomföras.

Syftet med denna uppsats är att jämföra förslagen i IAIGIA med IAS 38 för att konkretisera vilka skillnader i regleringen ett eventuellt införande av IAIGIA skulle medföra. Dessutom förs en diskussion om dessa förslag i ljuset av den aktuella debatten på ämnet. Uppsatsens huvudfråga formuleras som följer: *Vilken är skillnaden mellan IAS 38 och Initial Accounting for Internally Generated Intangible Assets?* Sekundärt ställs frågor om IAIGIA:s styrkor och svagheter, om förslaget utgör en tillfredsställande lösning på erkännandeproblematiken samt om det finns några andra lösningsförslag.

Metod: Med utgångspunkt i en kvalitativ metodansats har de båda skrifterna IAIGIA och IAS 38 granskats samt jämförts, och utmärkande skillnader har tagits fram. I empirin har skrifterna sammanfattats under en konsekvent rubriksättning för att underlätta jämförelsen. Den teoretiska referensramen har sedan byggs upp utifrån aktuella artiklar inom ämnet samt grundläggande redovisningsteori. Med utgångspunkt i den teoretiska referensramen har IAIGIA analytiskt granskats för att besvara uppsatsens problemformuleringar. I slutsatsen sammanfattas slutligen det resultat som analysen givit upphov till.

Teoretisk referensram: Inledningsvis i den teoretiska referensramen ges en sammanfattande beskrivning av redovisningens kvalitativa egenskaper, relevans och tillförlitlighet, eftersom dessa spelar en viktig roll i alla frågor som rör redovisning. Härpå skildras de argument och den utveckling som ligger bakom den nuvarande regleringen i IAS 38, vilket följs av en redogörelse av olika forskares syn på ämnet. Denna del utgörs av akademiska artiklar som sammanfattats och indelats i fyra rubriker. Under den första rubriken beskrivs implikationerna av den nya ekonomiska utvecklingen, det vill säga argument för att immateriella tillgångar har blivit viktigare. Därefter skildras fördelarna med att aktivera internt upparbetade immateriella tillgångar i balansräkningen, vilket följs av argument för motsatsen, närmare bestämt de problem som hävdas föreligga vid aktivering. Slutligen sammanfattas de lösningar på erkännandeproblematiken som olika forskare föreslagit.

Empiri: I empirin sammanfattas de båda skrifterna IAS 38 och IAIGIA var för sig men med samma rubriksättning. Anledningen därtill är att de konkreta skillnaderna lättare ska kunna urskiljas. Först beskrivs de definitioner och kriterier som måste uppnås för att internt upparbetade immateriella tillgångar ska få klassas som en tillgång i respektive fall. Därefter skildras de omständigheter under vilka erkännande av internt upparbetade immateriella tillgångar i redovisningen kan ske, varpå en redogörelse av den värderingsmetod som premieras i respektive skrift görs. Slutligen presenteras de upplysningskrav som följer med de båda skrifterna.

Analys & slutsats: I analyskapitlet ställs IAS 38 mot IAIGIA och de viktigaste skillnaderna tydliggörs. Dessa olikheter presenteras översiktligt i två figurer och består, i korta drag, av att redovisningsbarhetskriterierna som föreligger i IAS 38 helt tas bort i IAIGIA, att värdering till anskaffningsvärde enligt IAS 38 ersätts av verkligt värde i IAIGIA, att identifieringen av internt upparbetade immateriella tillgångar underlättas i IAIGIA genom införande av en teknik baserad på hypotetiska företagsförvärv samt slutligen att upplysningskraven i IAIGIA är betydligt fler än i IAS 38.

Härefter förs en diskussion kring IAIGIA:s styrkor och svagheter med utgångspunkt i de kvalitativa egenskaperna, relevans och tillförlitlighet, samt forskares argumentation i ämnet. Bland dessa finns röster både för och emot IAIGIA:s bevekelsegrund men de övergripande slutsatserna är att ett införande av IAIGIA står för en ökad relevans i redovisningen på bekostnad av tillförlitligheten. En ökning av upplysningskraven medför dock att tillförlitligheten i redovisningen till viss del kan bibehållas. Denna studie visar på att även jämförbarheten i redovisningen torde öka vid ett införande av IAIGIA då den information som förmedlas till användare skulle bli mer konsekvent.

Vidare jämfördes IAIGIA med av andra forskare på området framställda lösningsförslag. Slutsatsen var att IAIGIA står sig bra gentemot dessa och att IAIGIA därför skulle kunna vara en tillfredsställande lösning på erkännandeproblematiken. Slutligen innefattar förslag till vidare studier undersökningar ur företagsperspektiv, nationellt perspektiv samt uppföljning av implikationer vid ett eventuellt införande av IAIGIA.

Förkortningar och begrepp

AASB	The Australian Accounting Standards Board
E37	Exposure Draft E37 Research and Development Costs (utgiven av IASC 1991)
E50	Exposure Draft E50 Intangible Assets (utgiven av IASC 1995)
E60	Exposure Draft E60 Intangible Assets (utgiven av IASC 1997)
FAR	Föreningen Auktoriserade Revisorer
FASB	Financial Accounting Standards Board Amerikansk organisation som utvecklar redovisningsprinciper
FoU	Forskning och utveckling
FTSE 100 Index	Index över företag som drivs som ett konsortium mellan The Financial Times (FT) och London Stock Exchange (SE)
IAIGIA	Initial Accounting for Internally Generated Intangible Assets
IAS	International Accounting Standards
IAS 1	Utformning av Finansiella Rapporter
IAS 9	1) Accounting for Research and Development Activities (1978-1993) 2) Research and Development Costs (1993-1998)
IAS 20	Redovisning av Statliga Bidrag och Uppllysningar om Statliga Stöd
IAS 38	Immateriella Tillgångar
IASB	International Accounting Standards Board (Tidigare IASC, fr.o.m. 2001)
IASB Framework	Vägledningar för redovisning som konstruerats i enlighet med IFRS
IASC	International Accounting Standards Committee (t.o.m. 2001)
IFRS	International Financial Reporting Standards Regelverk för redovisning som regleras av IASB
IFRS 3	Rörelseförvärv
NLR	Natural Language Reasoning
OECD	Organization for Economic Co-operation and Development
RR	Rational Reconstruction
SFAS	Statement of Financial Accounting Standards Uttalanden av FASB
SFAS 157	Fair Value Measurements

Innehållsförteckning

1. Inledning	7
1.1 Bakgrund	7
1.2 Problemdiskussion	8
1.3 Problemformulering	9
1.4 Syfte	9
1.5 Uppsatsens disposition	9
2. Metod	10
2.1 Ämnesval och tillvägagångssätt	10
2.2 Metodansats	10
2.3 Typ av undersökning	12
2.4 Objektivitet	12
2.5 Validitet	12
2.6 Rubriksättning och indelning	13
2.7 Datainsamling	14
3. Teoretisk referensram	15
3.1 Kvalitativa egenskaper	15
3.2 IASB och upprinnelsen till IAS 38	15
3.3 Den nya utvecklingen – varför immateriella tillgångar har blivit viktigare	16
3.4 Fördelar med erkännande – det nya behovet	17
3.5 Problemen med erkännande – det traditionella synsättet	18
3.6 Lösningar på erkännandeproblematiken	20
4. Empiri	23
4.1 IAS 38	23
4.2 Definitioner och kriterier enligt IAS 38	24
4.3 Erkännande i redovisningen enligt IAS 38	24
4.3.1 Externt förvärvade immateriella tillgångar	24
4.3.2 Internt upparbetade immateriella tillgångar	25
4.4 Värdering enligt IAS 38	26
4.5 Upplysningar enligt IAS 38	26
4.6 Initial Accounting for Internally Generated Intangible Assets	28
4.7 Definitioner och kriterier enligt IAIGIA	28
4.7.1 Planerade internt upparbetade immateriella tillgångar	28
4.7.2 Oplanerade internt upparbetade immateriella tillgångar	29
4.7.3 Teknik för att identifiera internt upparbetade immateriella tillgångar	29
4.8 Erkännande i redovisningen enligt IAIGIA	29
4.8.1 Erkännandekriterier för kostnadsbaserad modell	29
4.8.2 Erkännandekriterier för värderingsbaserad modell	30
4.9 Värdering enligt IAIGIA	30
4.9.1 Värdering till kostnad	31
4.9.2 Värdering till verkligt värde	31
4.9.3 Värdering till anskaffningsvärde eller verkligt värde?	32
4.10 Upplysningar enligt IAIGIA	32

5. Analys	33
5.1 Jämförande analys av IAS 38 och IAIGIA	33
5.1.1 Definitioner och kriterier	33
5.1.2 Erkännande i redovisningen	33
5.1.3 Värdering	34
5.1.4 Upplysningar.....	34
5.2 IAIGIA - Styrkor och svagheter	38
5.3 Alternativa lösningar – Styrkor och svagheter	40
6. Slutsats	42
6.1 Förslag till vidare studier	44
7. Källförteckning	45
Elektroniska böcker och internetkällor	45
Artiklar	46
Böcker.....	46

Figurförteckning

Figur 3-1	21
Figur 5-1	36
Figur 5-2	37

1. Inledning

*I det inledande kapitlet ges en första inblick i ämnet kring redovisning av internt upparbetade immateriella tillgångar. Här återges bakgrunden till skriften *Initial Accounting for Internally Generated Intangible Assets* så som den formulerats av australienska redovisningsrådet, vilket därefter leder in på uppsatsens problemdiskussion och syfte.*

1.1 Bakgrund

Klockan 9 onsdagen den 12 december 2007 samlas styrelsemedlemmarna av the International Accounting Standards Board (IASB) i styrelserummet på IASB:s kontor i London, England. Mötet, som hålls månatligen, ska åhöras av intressenter från organisationer runt om i världen och styrelsemedlemmarna har en diger uppgift framför sig. Agendan är omfattande, och detta är andra dagen av det fyra dagar långa mötet. Dagen inleds med förslag på frågor som framöver ska tas upp och behandlas av styrelsen¹. Bland andra talar personal från AASB, the Australian Accounting Standards Board, som föreslår styrelsen att ta upp frågan med immateriella tillgångar till sin tekniska agenda. Man påpekar att utkast till samma förslag redan diskuterats på mötet i oktober 2006 samt i januari 2007. De frågor AASB vill få behandlade är bland annat en förbättring av den mån i vilken internt upparbetade immateriella tillgångar erkänns som tillgångar, samt en lösning på de omfattande tillkortakommanden kring värdering, definition och erkännande av sådana som finns i gällande standard; IAS 38 Immateriella Tillgångar. Wayne Upton, som vid tillfället i fråga innehar positionen Director of Research för IASB, rekommenderar dock styrelsen att, eftersom projektet i sin omfattning kommer att bli mycket stort, inte ta upp det till agendan. Så blir också fallet. Flera av styrelsemedlemmarna instämmer med Upton, men påpekar att trots att projektet inte är brådskande så är det viktigt, och borde därför utredas för att framöver behandlas igen. Den australienska delegationen föreslås fortsätta arbetet med projektet om immateriella tillgångar tillsammans med sina medarbetare och andra nationella standardsättare. Efter ett tack till personalen från AASB för den avsevärda tid och möda den redan investerat i projektet avslutas diskussionen, och man går vidare till nästa punkt på dagordningen².

Den 31 oktober 2008 gavs skriften *Initial Accounting for Internally Generated Intangible Assets* (hädanefter kallat IAIGIA) ut av The Office of the Australian Accounting Standards Board (AASB). Dess syfte var att skapa en internationell debatt gällande de villkor som omger redovisningen av internt upparbetade immateriella tillgångar i de standards som formulerats av International Accounting Standards Board (IASB). Frågan var inte ny. Problematiken med att långt ifrån alla immateriella tillgångar reflekteras i redovisningen hade uppmärksammats av bland andra Baruch Lev. År 2001 hävdade denne att en ökad volatilitet i market-to-book ratio, det vill säga kvoten mellan marknadsvärde och bokfört eget kapital, sedan 60-, 70- och 80-talet indikerade att de immateriella tillgångarna som av redovisningsskäl inte kunnat aktiveras i balansräkningen intagit en allt mer betydelsefull roll i verksamhetens värdeskapande³. I princip innebar detta att en större andel av ett företags faktiska värde inte avspeglades i redovisningen.

¹ IASB; Schedule meeting of the international accounting standards board (2007)

² IAS PLUS; IASB meeting agenda (2007)

³ Lev B. 2001, s. 8

Detta bekräftas av den artikel av Beattie och Thomson⁴ som publicerades år 2005 vilken konstaterar att det genomsnittliga market-to-book ratioet för företagen på FTSE 100 Index⁵ har stigit från strax över 1 i början av 80-talet till 2,52 i början av år 2004. Med andra ord exkluderades cirka 60 procent av företagets värde i balansräkningen. The Organization for Economic Co-operation and Development (OECD) visar i *OECD Science, Technology Industry Scorecard 2007* att utgifterna för forsknings- och utvecklingsprojekt (FoU) har ökat stadigt de senaste åren. Dessa förändringar i verksamhetens tillgångsstruktur åskådliggör behovet av att kunna värdera immateriella tillgångar för att stärka anknytningen mellan redovisning och verklighet.⁶

Huvudförfattarna av IAIGIA, Robert Keys och Dean Arden, sammanfattar förändringen på marknaden i två punkter. För det första; att immateriella tillgångar idag spelar en större roll för ett företags värde än tidigare, och för det andra; att aktieinvestorer världen över blir mer och mer medvetna om att så är fallet. Vidare formulerar Keys och Arden det problem som ligger till grund för skriftens tillkomst; trots den betydelse som immateriella tillgångar har för många redovisningsenheter så tillåter inte rådande IASB-standarder att dessa erkänns som tillgångar i en stor del av fallen. IAIGIA utgör ett förslag på hur IAS kan förändras för att komma till rätta med detta förhållande.⁷

1.2 Problemdiskussion

Regleringarna i IAS 38 Immateriella Tillgångar tillåter sällan aktivering av internt upparbetade immateriella tillgångar. Ändå är sådana tillgångar väsentliga för många organisationer, och blir mer och mer vanligt förekommande. För att en immateriell tillgång som är internt upparbetad ska erkännas som en tillgång i företagets balansräkning måste den uppfylla definitionen av en immateriell tillgång och kriterierna för att redovisas i balansräkningen⁸. Definitionen innefattar att tillgången ska vara identifierbar (den ska bland annat vara avskiljbar från företaget) samt att företaget ska ha kontroll över tillgången (och därigenom säkerställa att framtida ekonomiska fördelar som kommer företaget till godo)⁹. Kriterierna för redovisningsbarhet är dels att framtida ekonomiska fördelar med sannolikhet kommer komma företaget till del, dels att tillgångens anskaffningsvärde går att bestämma på ett säkert sätt¹⁰. Att definitionen av en immateriell tillgång och kriterierna för redovisningsbarhet uppfylls gäller för alla immateriella tillgångar som gör anspråk på att aktiveras. IAS 38 skiljer på immateriella tillgångar som är separat förvärvade, förvärvade som del av ett rörelseförväv och internt upparbetade. Gällande de internt upparbetade immateriella tillgångarna är regleringen som striktast med anledning av att sådana tillgångars egenskaper gör att de ofta inte uppfyller kraven för definition och redovisningsbarhet¹¹.

IAS 38 skiljer på internt upparbetade immateriella tillgångar som befinner sig i forskningsfas och utvecklingsfas. Detta gör man för att lättare kunna avgöra huruvida en internt upparbetad

⁴ Beattie, V. & Thomson, S.J. 2005

⁵ FTSE 100 Index listar finansiell information för de hundra mest kapitaliserade företagen i Storbritannien.

⁶ OECD Science, Technology Industry Scorecard 2007. 2007

⁷ IAIGIA s. 2

⁸ IAS 38 p. 18

⁹ IAS 38 p. 12-13

¹⁰ IAS 38 p. 21

¹¹ IAS 38 p. 51

immateriell tillgång uppfyller kriterierna eller inte. Den redovisningsmässiga skillnaden är att immateriella tillgångar i forskningsfas aldrig får tas upp i balansräkningen, medan en tillgång i utvecklingsfas bara under vissa omständigheter får aktiveras; företaget ska bland annat ha möjlighet och avsikt att färdigställa tillgången för användning eller försäljning¹².

År 2006 intervjuade PriceWaterhouseCoopers över 50 investerare som använder balansräkningen som underlag för att analysera företags värde. Man fann att 74 procent av respondenterna ansåg de bokförda värdena för immateriella tillgångar som direkt oanvändbara för att ingå i en analys. Många av respondenterna uttryckte den åsikten att den gängse redovisningsmodellen kring immateriella tillgångar var förvirrande avseende när tillgångar i forsknings- och utvecklingsfas kostnadsförs och när de får tas upp i balansräkningen. Intressenter anser kort sagt att värderingen av immateriella tillgångar inte är tillförlitlig.¹³

1.3 Problemformulering

Problemet som uppstår genom den strikta regleringen i IAS 38 är alltså att verksameters verkliga värde inte avspeglas i redovisningen. Detta vill Keys och Arden råda bot på genom de förslag som inkluderas i IAIGIA. Vad är då den egentliga skillnaden mellan rådande reglering och skriften från AASB? Detta leder till denna uppsats huvudfrågeställning:

Vilken är skillnaden mellan IAS 38 och *Initial Accounting for Internally Generated Intangible Assets*?

Vidare är det intressant att undersöka om införandet av IAIGIA i IFRS kan komma att leda till en förbättring av redovisningars användbarhet, och om förslaget hanterar de problem som föranledde dess formulering. De sekundära frågeställningarna lyder därmed som följer:

Vilka är *Initial Accounting for Internally Generated Intangible Assets* styrkor och svagheter i ljuset av den aktuella debatten i ämnet?

Erbjuder förslagen i *Initial Accounting for Internally Generated Intangible Assets* en tillfredsställande lösning på problemen med värdering av immateriella tillgångar?

Finns det några andra alternativ som kan tänkas lösa erkännandeproblematiken?

1.4 Syfte

Syftet med denna uppsats är att ingående granska skillnaderna mellan IAS 38 och IAIGIA. Granskningsperspektivet kommer genomgående att behandla den skillnad som uppstår i IAS om de i skriften föreslagna ändringarna implementeras av IASB. Vidare syftar uppsatsen till att analysera IAIGIA:s styrkor och svagheter, och om ett genomförande på ett tillfredsställande sätt skulle eliminera de problem som idag omger värdering av immateriella tillgångar. Därtill utreds huruvida det finns andra tänkbara lösningar, och hur dessa är utformade.

1.5 Uppsatsens disposition

I uppsatsens inledande kapitel presenteras studiens bakgrund, problemdiskussion och syfte. Inledningsavsnittet följs av ett metodkapitel där val av metod och tillvägagångssätt anges. I

¹² IAS 38 p. 52-57

¹³ PricewaterhouseCoopers. 2007, s. 11

kapitel tre presenterar uppsatsens teoretiska referensram följt av det fjärde kapitlet där det empiriska materialet redogörs. I analyskapitlet kopplas teorin samman med empirin för att sedan sammanställas i det följande slutsatskapitlet.

2. Metod

I detta kapitel redogörs för de val och ställningstaganden som ligger till grund för denna uppsats. Då ämnesvalet utretts analyseras olika aspekter som förefaller viktiga för den typ av undersökning som här genomförs. Slutligen presenteras de tillvägagångssätt som givit denna uppsats dess utformning.

2.1 Ämnesval och tillvägagångssätt

Utgivelsen av skriften IAIGIA gav uppslag till att göra en jämförelse mellan denna skrift och rådande reglering för immateriella tillgångar i IFRS; IAS 38. Området föreföll intressant och denna uppsats med empirisk utgångspunkt i IAIGIA och IAS 38 påbörjades.

Inledningsvis i processen hölls en intern diskussion gällande ämnesvalet och problemformulering, detta för att snarast få en uppfattning om uppsatsens innehåll och syfte. Det empiriska materialet fastslogs från början att innefattas av skriften IAIGIA samt IAS 38 Immateriella tillgångar, vilket tidigare nämnts. Därtill söktes skriftliga källor, i form av vetenskapliga artiklar och böcker, att använda i den teoretiska referensramen för att styrka uppsatsens argumentation.

2.2 Metodansats

Ryan, Scapens och Theobald presenterar tre textanalytiska ansatser som kan användas som metod för att evaluera texter. Inom kritisk analys finns en teknik som syftar till att granska litteratur kritiskt och objektivt; RR (rational reconstruction). Denna teknik består av intern och extern kritik. Metoden för den interna kritiken inleds med att man definierar den metodik som används, därefter identifieras textens nyckelantaganden som presenteras i teoretiska modeller. Härifrån kan modellerna och dess termer granskas. Slutligen kan man skapa ett nätverk av grundtermer och antaganden som utgör forskningens bakgrund. I den externa analysen undersöks de element i forskningen som inte kan definieras med hjälp av den interna metodiken. Detta har främst att göra med att testa och utvärdera den valda metodiken och kritisera denna.¹⁴

En annan metod för kritisk analys är NLR (natural language reasoning), som enligt Ryan, Scapens och Theobald är speciellt lämplig för att utvärdera redovisningslitteratur. Tekniken delas upp i tre stadier; det första stadiet utreder argumentens struktur genom identifiering av resonemangsindikatorer. I det andra stadiet urskiljs textens bakgrundskunskap och bakgrundsforskning som har varit nödvändig för att övertyga om att de antaganden som har gjorts

¹⁴ Ryan, Scapens & Theobald (2002) s. 182-185

är sanna. Slutligen görs ett preliminärt validitetstest som kan användas för att bedöma argumentens styrka. Denna teknik tillåter analytikern att bilda sig en uppfattning om arguments styrka, samt hur de eventuellt kan styrkas, men kan inte säkerställa om ett argument är felaktigt eller inte.¹⁵

En tredje metod har att göra med granskning av logik. Denna består av ett system för granskning av påstående logik. Att granska logik med denna teknik ska dels leda till att ogiltighet i argument och logik upptäcks, dels till att litteraturen och dess innehåll blir mycket noggrant tolkad i processen. Om språket i en text är vagt formulerad kan denna teknik vara ett kraftfullt instrument för att skapa klarhet.¹⁶

Eftersom denna uppsats syftar till att analysera två skilda skrifter och ställa dem mot varandra är det relevant att överväga de tre ovanstående metoderna. Efter granskning av ansatsen avgjordes det dock att dessa metoder inte skulle vara tillräckliga för att besvara denna uppsats problemformulering. Snarare än att urskilja skrifternas argument och analysera dem avses här att plocka fram dess substanser. Huruvida logiken i argumenten i IAIGIA har tillräckligt stor validitet eller inte är naturligtvis relevant, men det är inte essentiellt för denna studie. Eftersom syftet här är att lyfta fram skriftens slutsatser för att granska hur implementering av dessa skulle påverka gällande reglering är IAIGIA:s konsekvenser här viktigare än dess bakomliggande argument.

Lundahl och Skärvad menar att det finns två sorters innehållsanalys; kvantitativ och kvalitativ. Vid en kvantitativ innehållsanalys mäts innehållet av exempelvis det utrymme ett visst ämne får i en specifik text jämfört med andra ämnen. Vid en kvalitativ innehållsanalys ligger fokus mer på betydelsen och meningen i texten, precis som i den kvalitativa forskningstraditionen. Denna uppsats avser att utföra en kvalitativ undersökning, vilket behandlas i avsnitt 2.3 nedan, med hjälp av en kvalitativ innehållsanalys.¹⁷

Syftet med denna uppsats är att utföra en kvalitativ analys på vad skillnaden i redovisningsregleringen skulle bli om rekommendationerna i IAIGIA skulle ersätta eller införlivas i IAS 38, att genom den teoretiska referensramen utvärdera dess styrkor och svagheter, samt att jämföra den med andra lösningsförslag ur den aktuella debatten. Genom att ställa IAS 38 och IAIGIA mot varandra i en jämförande analys kan skillnaderna urskiljas. Två figurer utformas utifrån denna jämförelse för att tydliggöra skillnaderna i redovisningsreglerna. Genom att med varje ändringsförslag föra en diskussion kring de kvalitativa egenskaperna och olika forskares syn på ämnet avses styrkor och svagheter kunna fastställas. Utifrån detta resonemang kan de punkter på vilka förslagen utgör eller inte utgör en tillfredsställande lösning påvisas. För att ytterligare belysa hur förslagen i IAIGIA står sig mot den aktuella debatten förs samma diskussioner som ovan med andra lösningsförslag på problematiken. Utifrån denna diskussion kan frågan om det finnas andra tänkbara lösningar besvaras. Analysen genomförs utifrån ett användarperspektiv eftersom IASB och många av de forskare som refereras i den teoretiska referensramen använder detta perspektiv. Samtidigt skulle en argumentation kring påverkan för företag innebära mycket spekulation, vilket vill undvikas.

¹⁵ Ryan, Scapens & Theobald (2002) s. 190-205

¹⁶ Ryan, Scapens & Theobald (2002) s. 222

¹⁷ Lundahl & Skärvad (1999) s. 135

2.3 Typ av undersökning

Enligt Lundahl & Skärvad¹⁸ kan en undersökning klassificeras med olika utgångspunkter; undersökningens syfte, undersökningens val av metodteori, undersökningens omfattning, undersökningens uppläggning, undersökningens typ av data, tiden, datakällor och metoder för insamling.

Eftersom utgångspunkten i denna uppsats redan från början har varit de två skifterna IAIGIA och IAS 38 så baseras undersökningens karaktär på dess typ av data. Man brukar skilja på kvalitativ och kvantitativ data. Kvantitativa undersökningar baseras på informationskvantitet och resultatet grundar sig på den bild den samlade informationen ger. Kvalitativa undersökningar är däremot inte kvantifierbara utan grundar sig istället på en djupare analys av datans betydelse.¹⁹ Kvalitativa undersökningar syftar till att beskriva, analysera och förstå kvalitativ data genom kvalitativ analys²⁰. Denna uppsats tar formen av en kvalitativ undersökning, då syftet är att undersöka innebörden i IAIGIA och dess påverkan på IAS 38.

2.4 Objektivitet

För att upprätthålla objektiviteten i en studie måste olika former av objektivitet beaktas²¹. För det första bör författarna skilja på fakta och värderingar. Då varje undersökning beror på forskarnas subjektiva värderingar bör dessa anges för att det på ett tydligt sätt ska framgå vilka delar i studien som påverkas av dem, vilket genomgående tas hänsyn till i denna uppsats. För det andra bör frågan om opartiskhet beaktas. Eftersom denna uppsats utgår ifrån att ett problem föreligger, det vill säga att regleringen kring redovisningen av internt upparbetade immateriella tillgångar är problematisk, förekommer inte fullständig opartiskhet. Genom att framhålla detta på ett tidigt stadium, och därigenom ge läsaren en möjlighet att ta det i beaktande, gör denna studie ändå anspråk på att objektiviteten bibehålls. Vidare bör en objektiv studie vara förutsättningslös, mångsidig och fullständig, vilket här efterföljts genom särskild noggrannhet med att inga fakta kommer att vinklas.

2.5 Validitet

Den metodiska modell som väljs för utförande av ett vetenskapligt arbete är avgörande för validiteten i arbetets slutsatser. Ju bättre modellen är, desto mer giltigt är resultatet.²² Ryan, Scapens & Theobald²³ skiljer på extern och intern validitet vid utförande av en experimentell empirisk studie. Den externa validiteten har att göra med hur generaliserbara studiens resultat är, och beror av validiteten i ett stickprov (hur representativt är provet för populationen), i tid (hur representativ är tidpunkten för studien för tidpunkter utanför studien) och i miljö (hur representativ är den miljö i vilken studien utförs för andra miljöer). Den externa validiteten utgör uppenbarligen inget problemområde i denna studie, då miljö och tidpunkt inte kan orsaka någon påverkan och då ”stickprovet” i själva verket utgör hela ”populationen” (det vill säga IAS 38 och IAIGIA). Den interna validiteten bestäms av hur stor kontroll som åstadkommit, alltså med hur stor säkerhet som slutsatser kan dras av studiens resultat. Fördomar i studiens genomförande

¹⁸ Lundahl & Skärvad (1999) s. 46

¹⁹ Lundahl & Skärvad (1999) s. 51

²⁰ Lundahl & Skärvad (1999) s. 101

²¹ Lundahl & Skärvad (1999) s. 75-80

²² Ryan, Scapens & Theobald 2002 s. 117

²³ Ryan, Scapens & Theobald 2002 s. 122-123

orsakar låg intern validitet. För att motverka detta krävs det att forskningsmetoden innehåller tillräckliga kontroller. Nedan beskrivs de förhållningssätt som har använts för att skapa kontroll i studien och därigenom öka sannolikheten att de slutsatser som dragits har en tillfredsställande validitet.

2.6 Rubriksättning och indelning

Den teoretiska referensramen har delats in i sex rubriker. Först redogörs för redovisningens kvalitativa egenskaper, eftersom dessa är relevanta för de flesta redovisningsfrågor. Därefter presenteras argumentationen bakom upprinnelsen till IAS 38 då detta avser att ge läsaren en inblick i hur IASB resonerade då standarden upprättades. De fyra sista rubrikerna i teorin är indelade efter de tendenserna som denna uppsats författare kunnat urskilja som mest dominerande i den nutida debatten kring immateriella tillgångar. De artiklar som inkluderats i den teoretiska referensramen har delats upp i dessa argumentationstendenser för att läsaren löpande ska kunna följa debattens olika sidor.

I empirin har en specifik indelning i rubriker valts för att skapa ett konsekvent förhållningssätt vilket underlättar jämförelsen och tydliggör skillnaderna samtidigt som det stärker studiens validitet. I sammanställningen av det empiriska materialet, vilket i detta fall utgörs av sammanfattningen av de båda skrifterna, har en konsekvent rubriksättning använts. Denna är baserad på rubriksättningen i IAIGIA, och delas in i följande punkter:

- Definitioner och kriterier
- Erkännande i redovisningen
- Värdering
- Upplysningar

Rubriksättningen i IAIGIA är gjord efter de områden som skriftens författare fann vara de mest relevanta, och de har därför skiljt på de förändringar i regleringen som föreslås enligt denna indelning. Eftersom denna uppsats just syftar till att skildra de föreslagna förändringarnas påverkan så befanns denna rubrikindelning vara den lämpligaste. Den är dessutom lättförståelig och tydlig, vilket underlättar jämförelsen både för denna uppsats författare, som för dess läsare. IAIGIA har efter denna metod sammanfattats kapitel för kapitel. De relevanta delarna av IAS 38 (det vill säga de som berör internt upparbetade immateriella tillgångar) har först sammanfattats punkt för punkt, och därefter har texten delats in i de ovan nämnda rubrikerna.

IAS 38 är en standard om 133 punkter som reglerar redovisningen av immateriella tillgångar. Den empiriska sammanfattningen av IAS 38 i denna uppsats begränsar sig till den initiala redovisningen av immateriella tillgångar eftersom IAIGIA endast behandlar detta. Därmed utesluts punkterna 72-117 i IAS 38. Vidare avser denna uppsats att fokusera på internt upparbetade immateriella tillgångar, varför sådana tillgångar som förvärvats på annat sätt endast berörs kortfattat. IAIGIA är ett så kallat *Discussion Paper* där dess författare presenterar och argumenterar för förslag på ändringar av IAS 38. Förslagen som anges i slutet av varje kapitel (enligt indelningen ovan) är inte specifikt formulerade utan författarna av IAIGIA fokuserar på sin egen diskussion och sina egna slutsatser. Exempelvis kan en slutsats vara att immateriella tillgångar bör värderas på samma sätt oavsett dess ursprung, och förslaget på förändring i IAS 38 formuleras så att ändring bör göras i ett större eller mindre avsnitt av regleringen, i större eller mindre skala. Författarna till IAIGIA ger alltså inte alltid konkreta förslag på vilka punkter som

ska ändras eller hur de specifikt ska ändras. Den empiriska framställningen av IAS 38 och IAIGIA skiljer sig därför åt då dess upplägg är synnerligen olika, och därmed vore det missvisande att försöka presentera dem på samma sätt. I empirin återges alltså IAS 38 och IAIGIA som de är skrivna, det vill säga IAS 38 som en uppsättning regler och IAIGIA som en diskussion kring skillnaderna mellan dess författares argumentation och reglerna i IAS 38.

I analysen ställts IAS 38 och IAIGIA mot varandra under respektive rubrik, för att skillnaderna ska bli så tydliga som möjligt för att underlätta genomförandet av och förståelsen för analysen. I IAIGIA förs en löpande diskussion om huruvida värdering ska ske till anskaffningsvärde eller verkligt värde. Denna diskussion leder dock slutligen fram till att verkligt värde är den lämpligaste värderingsmodellen. Trots detta inkluderas i denna uppsats empiriska sammanfattning den del av diskussionen som gäller värdering till anskaffningsvärde. Detta beror på att även då författarna till IAIGIA påstår att verkligt värde är det bästa värderingssättet menar flera forskare det motsatta. Författarna av denna uppsats anser att det är relevant att visa hur resonemanget i IAIGIA kring anskaffningsvärde har sett ut eftersom andra forskares lösningsförslag, däribland förespråkare av värdering till anskaffningsvärde, ämnas jämföras med IAIGIA:s slutsatser. I inledningen av analyskapitlet, då IAIGIA och IAS 38 konkret jämförs, kommer dock enbart slutsatserna kring värdering till verkligt värde inkluderas. Detta eftersom det avsnittet avser skildra de faktiska konsekvenserna av att IAIGIA implementeras, där alltså värdering till anskaffningsvärde inte innefattas.

2.7 Datainsamling

Lundahl & Skärvad framhåller att källor bör kunna betraktas som äkta, relevanta och tillförlitliga²⁴. Genom att gå igenom det sätt på vilket data har insamlats hoppas denna uppsats göra anspråk på att uppfylla dessa kriterier. På grund av den stora tillgängligheten och informationsöverflödet på Internet blir det alltmer viktigt för forskare att kunna skilja på väsentlig och oväsentlig elektronisk information²⁵. Därför är det viktigt att genomgående under uppsatsskrivandet granska de källor som används.

I denna uppsats används sekundärdata; information som är dokumenterat sedan tidigare och inte tagits fram specifikt för denna studie. Sekundärmaterialens precision, validitet, reliabilitet och relevans är enligt Lundahl & Skärvad²⁶ viktigt att fastställa. I denna uppsats kan dessa anses vara säkerställda med tanke på det empiriska materialets ursprung. De IAS standarder som har refererats till är hämtade från FARs officiella sammanställning av IFRS och IAIGIA har hämtats från australienska redovisningsrådets (AASB - Australian Accounting Standards Board) officiella hemsida.

Den teoretiska referensramen är uppbyggd som en översikt kring den aktuella debatten gällande internt upparbetade immateriella tillgångar. Denna speglas med hjälp av akademiska artiklar från ekonomiska tidsskrifter. Tillgång till dessa har fåtts via Göteborgs universitetsbiblioteks sökverktyg *Samsök-snabbsökning*, där sökordet ”Intangible assets” har använts. Ett stort antal artiklar har genomlästs och från dessa har ett urval gjorts av de artiklar som bäst speglar diskussionen kring redovisning av internt upparbetade immateriella tillgångar.

²⁴ Lundahl & Skärvad (1999) s. 224

²⁵ Lundahl & Skärvad (1999) s. 139-140

²⁶ Lundahl & Skärvad (1999) s. 131-132

3. Teoretisk referensram

Den teoretiska referensramen redogör först för de teoretiska antaganden som uppsatsens synsätt baserar sig på. Därefter beskrivs argumentsbakgrunden till IAS 38 och IASB:s inställning som följs av en redogörelse av det nya synsättet som uppkommit i och med de immateriella tillgångarnas ökade betydelse. Vidare presenteras olika synpunkter ur den aktuella debatten på ämnet bland både förespråkare och kritiker till reformering av gällande regleringssystem. Slutligen anges olika forskares förslag till lösningar på erkännandeproblemet.

3.1 Kvalitativa egenskaper

Redovisningens främsta roll i de finansiella rapporterna är att fungera som beslutsunderlag för dess användare, den ska med andra ord vara *relevant*. Den kvalitativa egenskapen relevans delas in i två undergrupper; prognosrelevans och återföringsrelevans. I det första fallet används redovisningen till att göra prognoser om framtiden som ligger till grund för beslut. I det andra fallet används siffrorna till att kontrollera de prognoser som gjorts och utvärdera redan fattade beslut. Då relevans är den primära kvalitativa egenskapen och redovisningsfrågor ofta är en avvägning mellan olika kvalitativa egenskaper finns två minimikrav på relevans; begriplighet (mottagaren ska förstå innehållet i informationen) och aktualitet (finansiella rapporter ska ges ut kontinuerligt, det vill säga vara aktuella).²⁷

En annan eftersträvansvärd kvalitativ egenskap är *tillförlitlighet* som har att göra med hur väl redovisningen speglar företagets ekonomiska verklighet. Tillförlitlighet delas upp i validitet och verifierbarhet. Validitet innebär att redovisningen avspeglar det en användare tror eller förväntar sig att den ska avspegla, vilket bland annat innefattar att den ska vara neutral, fullständig och väsentlig. Verifierbarhet i redovisningen innebär att siffrorna ska kunna bekräftas på ett tillförlitligt sätt, exempelvis bevisas en utgift med ett kvitto eller en faktura. Vidare kopplas egenskapen *försiktighet* ihop med tillförlitlighet, vilket innebär att tillgångar och intäkter inte ska övervärderas och att skulder och kostnader inte ska undervärderas.²⁸

Jämförbarhet är ett ytterligare kriterium som ställs på redovisningen. Denna egenskap utgörs av två skilda aspekter; jämförbarhet mellan företag och jämförbarhet över tiden. Den förstnämnda syftar till att skapa jämförbarhet företag emellan, det vill säga att likadana ekonomiska företeelser ska redovisas på samma sätt, oavsett företag. Den andra aspekten handlar om jämförbarhet inom samma företag mellan olika räkenskapsår.²⁹

3.2 IASB och upprinnelsen till IAS 38

Innan IAS 38 föll redovisningen av en del internt upparbetade immateriella tillgångar under IAS 9 Accounting for Research and Development Activities från år 1978. Enligt denna reglering krävdes det att forsknings- och utvecklingskostnader alltid skulle kostnadsföras. Det fanns dock en valfri möjlighet för företag att aktivera en utvecklingskostnad som en tillgång om den uppfyllde vissa kriterier. År 1991 gavs Exposure Draft E37 Research and Development Costs ut av IASC, i vilket man föreslog att aktivering av utvecklingskostnader som uppfyllde kriterierna

²⁷ Smith, D. (2006) s. 24-26

²⁸ Smith, D. (2006) s. 26-30

²⁹ Smith, D. (2006) s. 30-31

skulle bli obligatoriskt i redovisningen. Baserat på E37 så godkändes IAS 9 Research and Development Costs av IASC år 1993. Två år senare utges Exposure Draft E50 Intangible Assets med förslag på ett krav om att även andra internt upparbetade immateriella tillgångar skulle kunna aktiveras under vissa kriterier.³⁰ Till följd av E50, och dess efterföljare Exposure Draft E60 Intangible Assets, skapades IAS 38. Eftersom man i E60 hade kommit fram till att regleringen kring internt upparbetade immateriella tillgångar skulle kombineras i en enda standard så upphävdes IAS 9 vid införandet av IAS 38 år 1998.³¹

Vid utgivningen av IAS 38 Immateriella tillgångar stod det klart att IASC (nuvarande IASB) ansåg att det är nödvändigt att skilja på immateriella och materiella tillgångar³², samt att internt upparbetade immateriella tillgångar bör skiljas från sådana som anskaffats som del i ett företagsförvärv. Efter revideringen 2004 har samma synsätt bibehållits. Anledningen är svårigheten med att avgöra vid vilken tidpunkt som en internt upparbetad immateriell tillgång kan anses existera, och alltså när den ska erkännas i balansräkningen. Utkomsten av ett uppstartat projekt kan vara mycket osäker, och om det misslyckas leder det till att dess uppskattade värde inte kan genereras. Ska tillgången då erkännas i redovisningen från projektets början? Ett ytterligare problem är att marknadsföringsutgifter både kan stärka varumärkets värde i sig och påverka den allmänna uppfattningen om företaget. Hur avgör man vilken av två immateriella tillgångar utgiften är hänförlig till? IASB:s lösning på problemet är att klassificera tillgångens uppkomst i två olika faser; forskningsfas och utvecklingsfas (dessa beskrivs i empirikapitlet, avsnitt 4.3.2).³³ Vissa internt upparbetade immateriella tillgångar, exempelvis varumärken, utgivningsrätter för tidningar och publikationer samt kundregister, får överhuvudtaget inte tas upp i balansräkningen enligt IAS 38. Denna bestämmelse motiverades av IASC med att sådana osäkra immateriella tillgångar sällan eller aldrig skulle komma att möta kriterierna i IAS 38, varför man valde att förbjuda det.³⁴

3.3 Den nya utvecklingen – varför immateriella tillgångar har blivit viktigare

I en artikel från 2001 redogör Hervé Stolowy för en jämförelse mellan redovisning av varumärken i Frankrike, Tyskland och i IAS 38. Stolowy menar att för majoriteten av alla företag så är immateriella tillgångar avgörande för utvecklingen och en stor del av företagets värde. Exempelvis så utgör ofta varumärken en betydande del av företagets immateriella tillgångar, och på grund av att varumärken är en stor del av den ekonomiska utvecklingen inom vissa företag så har redovisningen av dessa länge varit föremål för diskussioner och kontroverser i många länder.³⁵

Baruch Lev skriver i en artikel från 2005 att investeringarna i immateriella tillgångar i USA snart kommer överstiga eller har redan överstigit investeringarna i materiella tillgångar. Kvoten mellan marknadsvärde och bokfört eget kapital var år 2003 5:1 i genomsnitt, varav en stor del av skillnaden utgörs av immateriella tillgångar i företagen. Lev menar att immateriella tillgångar har blivit viktigare och viktigare trots de stora riskerna som förknippas med dem, eftersom de också

³⁰ IFRS Official pronouncements (2009) s. 1955

³¹ IFRS Official pronouncements (2009) s. 1976-1977

³² Alfredsson et al. (2005) s. 336

³³ Alfredsson et al. (2005) s. 351

³⁴ IFRS Official pronouncements (2009) s. 1960

³⁵ Stolowy, Haller & Klockhaus. (2001)

innebär potentiellt stora vinster. Detta beror på att marknaden har förändrats på två genomgripande sätt. Den första anledningen till de immateriella tillgångarnas genomslag är den ökade konkurrensen, vilken kommer sig dels av att marknaden numera är global, dels av att många marknader har avreglerats. Konkurrensen gör att innovation är av vital betydelse för många företag, något som uppnås av immateriella tillgångar, exempelvis genom forskning och utveckling. Det andra skälet är att företag inte längre i samma utsträckning kan skapa sig konkurrensfördelar genom materiella tillgångar. Eftersom de flesta tillgångar av detta slag är tillgängliga för samtliga företag är det ingen unik fördel att äga någon sådan för ett företag. Konkurrensfördelar skapas istället genom ägande av immateriella tillgångar.³⁶

Det har gjorts många studier som visar att immateriella tillgångar har stor betydelse för företagets framtida finansiella resultat. Dessa studeras av Claire Eckstein 2004. Hon kommer bland annat fram till att kopplingen mellan FoU, tekniska förändringar och ekonomisk tillväxt påvisats teoretiskt och har också fastställts empiriskt i företag, branscher och på nationell nivå. I synnerhet så har forskning och utveckling lett till ytterligare vinster i produktivitet, resultat, och aktieägarvärde. Dessa resultat tyder på att utgifter för FoU och tekniska förändringar kan bidra till att driva på den ekonomiska tillväxten, och att dessa utgifter bör aktiveras i balansräkningen för att visa en mer rättvisande bild av företagets tillgångar. Med tanke på ovanstående och på att investerare ofta använder finansiella rapporter som beslutsunderlag för framtida investeringar så ifrågasätter Eckstein oviljan gällande redovisningsreglerna och att man inte godkänner aktivering av dessa tillgångar.³⁷

3.4 Fördelar med erkännande – det nya behovet

Trots att värde i dagens ekonomi ofta skapas genom immateriella tillgångar som intellektuellt kapital, har inte revisorskåren uppfyllt utmaningen att mäta och rapportera resultaten av kunskapsbaserade företag, menar Eckstein. Vidare menar hon att problemen när det gäller värdering och erkännande av immateriella tillgångar är av internationell räckvidd. Konsekvenserna i samband med icke-rapportering av immateriella tillgångar är många och leder till att kunskapsbaserade företags finansiella rapporter inte uppfyller kriterierna för relevans och tillförlitlighet. Användarna av de finansiella rapporterna ges mer förståelse för de investeringar som har gjorts i immateriella tillgångar om aktivering tillåts i större utsträckning. Detta leder också till bättre förståelse för förändringar av dessa tillgångar över tiden och förbättrar förmågan att bedöma framtida lönsamhet och kassaflöde. Vidare menar Eckstein att det är allmänt känt att finansanalytiker använder de finansiella rapporterna och att ledningen använder interna finansiella rapporter för beslutsfattande. Det har bevisats att kostnadsföring av alla immateriella tillgångar i allmänhet inte återspeglar ekonomiska resultat. Eftersom standardsättarna vill utfärda standarder som baseras på den information som analytiker och förvaltare tycker är användbar så föreslår hon ett erkännande i redovisningen av immateriellt tillgångar.³⁸

Ett liknande resonemang förs av Nils E. Joachim Hoegh-Krohn och Kjell Henry Knivsflå i en artikel där de jämför redovisningen av immateriella tillgångar i Skandinavien, USA, Storbritannien och enligt IASC. De menar att bättre redovisning av immateriella tillgångar är en av de stora utmaningarna för framtida finansiell rapportering. Konventionellt så har immateriella

³⁶ Lev (2005)

³⁷ Eckstein (2004)

³⁸ Eckstein (2004)

tillgångar så som kunskap, design, licenser och varumärken kostnadsförts och därmed behandlats enbart som kostnader och inte som investeringar med bokförda värden. Detta godtyckliga sätt att hantera immateriella resurser tros ha minskat relevansen av de finansiella rapporterna eftersom vikten av immateriella tillgångar i ekonomin har ökat över tiden. Immateriella tillgångar som uppfyller vissa kriterier får tas upp i balansräkningen som en tillgång och dess kostnader skrivs av efter dess uppskattade livslängd.³⁹

Vidare menar Hoegh-Krohn och Knivsflå att immateriella resurser utgör en allt viktigare del av den moderna ekonomin och att redovisningen av immateriella tillgångar därför har blivit ett allt större problem. Resurser som spenderats på immateriella tillgångar har traditionellt inte behandlats som värdefulla placeringar och aktiverats i balansräkningen utan de har istället kostnadsförts och redovisats som kostnader. Detta skulle kunna vilseleda investerare som förlitar sig på de finansiella rapporterna och använder dessa till främsta informationskälla.⁴⁰

Wayne S. Upton Jr skriver i ett kapitel ur Lev och Hands bok *Intangible assets: values, measures, and risks* att dagens företag, användare av finansiella rapporter och standardsättare står inför problemet med hur de bäst ska kunna förstå och kommunicera skillnaden mellan ett företags marknadsvärde och dess bokförda värde. Att endast hänföra hela skillnaden till immateriella tillgångar är inte helt riktigt, menar Upton. Mer information än så måste ges till användarna.⁴¹

3.5 Problemen med erkännande – det traditionella synsättet

Det finns flera kritiker till att ändra redovisningsregleringen så att immateriella tillgångar lättare ska kunna aktiveras. De allra flesta förespråkare erkänner också att det finns stora svårigheter med värdering och redovisning. Alan Greenspan, tidigare chef för amerikanska Federal Reserve, gjorde under ett vittnesmål inför Representanthuset den 27 februari 2002 ett uttalande i samband med rättegången mot Enron. Enron var det sjunde största börsbolaget i USA då det år 2001 uppdagades att företaget hade dolt miljardbelopp i skulder genom redovisningsfusk⁴².

As the recent events surrounding Enron have highlighted, a firm is inherently fragile if its value added emanates more from conceptual⁴³ as distinct from physical assets. A physical asset, whether an office building or an automotive assembly plant, has the capability of producing goods even if the reputation of the managers of such facilities falls under a cloud. The rapidity of Enron's decline is an effective illustration of the vulnerability of a firm whose market value rest on capitalized reputation.⁴⁴

Greenspan menar att händelserna kring Enronskandalen hade gjort klart att företag är bräckliga om dess mervärde kommer sig mer från immateriella tillgångar än från materiella tillgångar, som inte förlorar sitt värde bara på grund av att dess ägare förlorar sitt anseende. Han menar vidare att Enrons hastiga fall illustrerade sårbarheten hos ett företag vars hela marknadsvärde beror av dess rykte tagits upp som en tillgång i balansräkningen.

³⁹ Hoegh-Krohn & Knivsflå (2000)

⁴⁰ Hoegh-Krohn & Knivsflå (2000)

⁴¹ Upton (2003)

⁴² USA; Enronskandalen. Nationalencyklopedin

⁴³ Med "conceptual" åsyftar Greenspan här immateriella tillgångar.

⁴⁴ Testimony of Chairman Alan Greenspan (2002)

Douglas J. Skinner skriver i en artikel att debatten om att reformera redovisningen av immateriella tillgångar har pågått i minst 15 år och att mycket resurser har lagts ner på detta område. Däremot har mycket lite faktiska framsteg gjorts när det gäller genereringen av nya redovisningsregler. Detta är enligt Skinner föga förvånande eftersom det enligt honom finns få belägg som stöder uppfattningen om att det nuvarande systemet har orsakat några allvarliga problem för företag som vill finansiera innovativa, högteknologiska projekt. Han hävdar istället att de finansiella marknaderna faktiskt fungerar väl när det gäller dessa typer av investeringar, även då de naturligtvis finansieras på andra sätt än materiella anläggningstillgångar. Dessutom menar han att förslaget om att ange ytterligare upplysningar i noterna om immateriella tillgångar sannolikt kommer att misslyckas, på grund av det faktum att arten och mätningen av immateriella tillgångar varierar mycket mellan olika branscher. Han tar i artikeln upp de vanligaste argumenten för reformering och motsätter sig dem. Dessa presenteras nedan.⁴⁵

Ett vanligt argument, som angetts ovan av flera forskare, är att ekonomin har förändrats på ett sådant sätt att den konventionella årsredovisningen har blivit mindre relevant. Detta argument baseras på att företag alltmer skapar värde genom kunskapsbaserade resurser som saknar fysisk form (det vill säga immateriella tillgångar) och att den traditionella industriella modellen, där företag skapar mervärde genom att omvandla råvara till färdiga produkter, blir allt mindre viktig. Skinner medger att detta argument utan tvivel är sant till viss del men hävdar samtidigt att det inte är riktigt att anta att denna tillväxt sker som ett resultat av att immateriella tillgångar ersätter resurser från mer traditionella industrier. Under de senaste åren har det dessutom skett ett uppsving i de mer traditionella branscherna, som olja och gas, gruvdrift, råvaror och stål främst beroende på kraftigt expanderande efterfrågan på industriell produktion i tillväxtmarknader såsom Kina. Därför tror Skinner att diskussionen om att dessa traditionella branscher är passé är överskattad.

Ett andra argument som är vanligt bland förespråkare är att de finansiella rapporterna är mindre relevanta nu än tidigare, vilket skulle bevisas av att marknadsvärdet och det bokförda värdet i många företag skiljer sig mer åt nu än förr. Skinner menar att de många undersökningar som har gjorts på området skiljer sig åt i både metodik och resultat, och att skillnaderna därför inte är så tydligt dokumenterade som många tror. Dessutom, argumenterar han vidare, genomfördes många av dessa undersökningar under sent 1990-tal, det vill säga innan IT-bubblan hade brutit. Därför kan skillnaderna mellan marknadsvärde och bokfört värde bero på den dåvarande ekonomiska situationen.

Ett tredje argument som Skinner bemöter är att den nuvarande redovisningsmodellen inte erkänner så många kunskapsbaserade immateriella tillgångar. Skinner menar att detta argument säkert stämmer då internt upparbetade immateriella tillgångar i många fall, som exempelvis varumärken, kundrelationer och utbildning, inte uppfyller erkännandekriterierna enligt gällande redovisningsreglering. Vissa hävdar, enligt Skinner, att om immateriella tillgångar inte erkänns så kommer investerare att systematiskt undervärdera företag vars värde till stor del består av kunskap och teknik, vilket i sin tur kommer att leda till att dessa företag får det svårt att anskaffa kapital. Däremot så menar Skinner, trots att detta arguments riktighet, att det inte säkert finns något problem med att mycket få immateriella tillgångar redovisas i balansräkningen. Han menar

⁴⁵ Skinner (2008)

att det inte är balansräkningen som ligger till grund för värderingen av företag, utan att det snarare är informationen från resultaträkningen som används för att förutse framtida intäkter, vinst och kassaflöde. Dessutom menar han att förespråkarna för att en reform bör genomföras inte ger några övertygande bevis som stödjer påståendet med att teknikföretag skulle få svårt att skaffa kapital. Faktum är att många teknikföretag (t.ex. Google och Cisco) värderas relativt högt av investerare, och att de inte verkar ha haft några problem med att öka sitt kapital.

Chandra Kanodia, Haresh Sapra och Raghu Venugopalan har författat en artikel som undersöker för- och nackdelar med mätning av immateriella tillgångar. De menar att det finns flera anledningar till standardsättarnas motvilja till att tillåta aktivering av sådana. Exempelvis kan en materiell tillgång säljas av ägarna eller av kreditorerna i ekonomiska nedgångar eller vid konkurs, eftersom dess värde går att observera på aktiva marknader och inte är specifikt till den organisation i vilken den ingår. Så är inte fallet med immateriella tillgångar. Att föra immateriella tillgångar till balansräkningen kan öka revisorers legala ansvarsskyldighet och alltså risken att de blir föremål för rättsak då kreditorerna vid en konkurs inte kan få ut värdet av de tillgångar som finns i företaget. Kanodia, Sapra och Venugopalan menar att immateriella tillgångar endast bör tas upp till balansräkningen om deras relativa betydelse för företagets värde är avsevärd och om deras värde kan mätas på ett tillförlitligt sätt.⁴⁶

Lev medger att immateriella tillgångar inte går att skydda på samma sätt som exempelvis ägandet av aktier eller byggnader, utan företag kan som mest säkra dem under en begränsad tid. Patent löper ut, anställda som genomgått internutbildning kan byta arbete och kunders lojalitet kan skifta. Värdering av sådana tillgångar försvåras eftersom de generellt innebär att en tillförlitlig uppskattning av tillgångens framtida kassaflöden till företaget kan göras. Värdering av tillgångar baserar sig dessutom ofta på observerade priser på aktiva och transparenta marknader, och eftersom försäljning av immateriella tillgångar sällan förekommer på marknader som uppfyller sådana kriterier försvåras pålitliga värderingar ytterligare. Lev menar att många revisorer anser att bristen på fullständig kontroll över fördelarna och avsaknaden av aktiva och transparenta marknader diskvalificerar immateriella tillgångar från erkännande i balansräkningen. Vidare menar Lev att de immateriella tillgångarnas egenskaper gör mätning och värdering av dem mycket svårt. Hur kan värdet av framtida kassaflöden fastställas för ett nyligen registrerat patent, när 90 % av registrerade patent visar sig vara olönsamma? Hur ska chefer kunna allokera rätt mängd resurser till ett projekt vars avkastning är så omöjlig att förutspå? Sådana svårigheter har resulterat i att investerare systematiskt felvärderar FoU-intensiva företag.⁴⁷

3.6 Lösningar på erkännandeproblematiken

Lev delar in de existerande metoderna för att värdera immateriella tillgångar i två kategorier; input (kostnad) och output (vinst). Att spåra en viss immateriell tillgångs kostnad är, med vissa undantag, fullt genomförbart givet ett effektivt redovisningssystem. Att mäta vinst är svårare. Ett problem är att immateriella tillgångar ofta är svåra att skilja från varandra. Hur ska det gällande Microsoft kunna avgöras vilken del av vinsten som är hänförlig till varumärket, och vilken del

⁴⁶ Kanodia, Sapra & Venugopalan (2004)

⁴⁷ Lev (2005)

som är en följd av forskning och utveckling eller det mänskliga kapitalet? Lev föreslår tre metoder för att värdera immateriella tillgångar med vinst som bas:⁴⁸

Benefit Allocation: Ett företag har två immateriella tillgångar; varumärke och FoU. Ett varumärkes värde har den effekten att företaget på sin marknad kan ta ut högre priser än sina närmaste konkurrenter. Med hjälp av experter på ämnet kan en värdering göras genom ett antagande om att den del av företagets vinst som är hänförlig till prisskillnaden mellan företagets produkter och deras närmaste konkurrents produkter utgör varumärkets värde. Resten av vinsten utgör värdet för företagets FoU.

Stand-Alone Valuation: Immateriella tillgångar med juridiskt skyddat ägande, exempelvis patent, upphovsrätter och skyddade varumärken, kan generera vinstflöden som är unika och urskiljbara. I sådana fall är den immateriella tillgången självständig och dess värde kan mätas genom diskontering av dess förväntade framtida kassaflöden.

Comprehensive Valuation of Enterprise Intangibles: I vissa fall är det inte nödvändigt att skilja ett företags samtliga immateriella tillgångar från varandra för att värdera dem. Investerare är främst intresserade av det totala värdet på ett företags immateriella tillgångar, och information om detta saknas i balansräkningen. Då kan samtliga immateriella tillgångar värderas tillsammans. Denna metod förutsätter att företaget i fråga har en produktionsfunktion, det vill säga att vinsten är ett resultat av tillgångar som genererar kassaflöden. Det finns tre typer av tillgångar; materiella, finansiella och immateriella. Först uppskattas företagets ”normalvinst” per år, med andra ord en typisk årsvinst uteslutande abnormal eller ovanliga händelser som har påverkat vinsten. Sedan subtraheras den del av vinsten som är hänförlig till materiella och finansiella tillgångar. Detta visas i figuren nedan. Slutligen kan förväntade framtida kassaflöden av de immateriella tillgångarna, som på detta sätt räknats fram, diskonteras.

Figur 3-1 Comprehensive Valuation of Enterprise Intangibles

NORMALVINST

- VINST AV MATERIELLA TILLGÅNGAR

- VINST AV FINANSIELLA TILLGÅNGAR

= VINST AV IMMATERIELLA TILLGÅNGAR

Hoegh-Krohn och Knivsflå föreslår en lösning som till skillnad från Levs inkomstbaserade värderingsmetoder fokuserar på kostnad. De menar att om immateriella resurser aktiveras som tillgångar i balansräkningen och skrivs av efter den uppskattade nyttjandeperioden kommer kostnaderna matcha de framtida vinsterna vilket tros öka informationskraften i de finansiella rapporterna. Immateriella tillgångar är dock svåra att värdera och identifiera korrekt och därför kommer relevansen att minska i de finansiella rapporterna om osäkra eller tom icke-existerande tillgångar redovisas. Hur långt man bör gå i erkännandet av immateriella tillgångar måste därför bestämmas genom en avvägning mellan relevans och tillförlitlighet, menar Hoegh-Krohn och Knivsflå.⁴⁹

⁴⁸ Lev (2005)

⁴⁹ Hoegh-Krohn & Knivsflå (2000)

Efter att ha granskat hur immateriella resurser behandlas av vissa standardorganisationer och lagstiftare, anser Hoegh-Krohn och Knivsflå att immateriella tillgångar redovisas för försiktigt, t.ex. genom att omedelbar kostnadsföring av FoU-kostnader krävs eller att göra aktivering av immateriella tillgångar som skapas genom FoU mycket svårt. Detta kan bidra till mindre relevans i de finansiella rapporterna. Hoegh-Krohn och Knivsflås slutsats är att, för att förbättra informationen och därmed relevansen i de finansiella rapporterna, så bör immateriella tillgångar aktiveras oavsett typ och därefter skrivas av över sin nyttjandeperiod förutsatt att de uppfyller vissa kriterier för tillgångens erkännande. Om de ekonomiska värdet av en portfölj med immateriella tillgångar är mindre än dess kostnader så ska portföljen skrivas ner till det ekonomiska värdet. Om det ekonomiska värdet ökar i en senare period bör det redovisade värdet omvärderas (men högst till förvärvskostnaden eller produktionskostnaden med avdrag för ackumulerade avskrivningar). Om kriterierna inte uppfylls så ska immateriella resurser kostnadsföras i den period som de uppkommer. Till skillnad från IASC och andra standarder så föreslår de att om kriterierna för en tillgång uppfylls vid en senare tidpunkt så ska några av de tidigare kostnadsförda kostnaderna (det vill säga utvecklingskostnaderna med avdrag för ackumulerade avskrivningar) återföras från resultaträkningen och aktiveras som en tillgång. Innan återgång av tidigare kostnadsförd kostnad bör man först lämna en not om att den immateriella tillgången är eller skulle kunna skapas till följd av löpande kostnader, detta för att begränsa att osäkra tillgångar erkänns. Enligt Hoegh-Krohn och Knivsflås uppfattning så skulle villkorlig återgång ge en informativ signal till investerare om att resultatet påverkas negativt. Genom att kostnaderna kostnadsförs ger detta en signal om att investeringen har gått dåligt. Om resultatet påverkas positivt under året genom aktivering så signalerar det att en immateriell tillgång med framtida ekonomiska vinster har skapats. Detta ger alltså värdefull information till investerarna, vilket ökar siffrornas relevans i redovisningen.⁵⁰

Flera forskare tar upp fördelarna med att lämna utförliga noter i redovisningen som en del i att göra finansiella rapporter till bättre beslutsunderlag för analytiker och investerare. Enligt Eckstein så anser styrelsen för FASB att den interna redovisning som används inom företag för att hantera sin verksamhet och driva sina affärsstrategier är mycket användbara frivilliga upplysningar. Eftersom styrelsens erkännande att internt genererad redovisning är bra föreslår hon att dessa siffror skulle kunna användas för att förändra de traditionella finansiella rapporter att inkludera internt upparbetade immateriella tillgångar som intellektuellt kapital, med full information om hur siffrorna tas fram.⁵¹ Även Stolowy hävdar att noter kan spela en viktig roll i lösningen på problemet kring aktivering och värdering av immateriella tillgångar. Eftersom internationell harmonisering i redovisningsstandarderna är svårt att åstadkomma och kräver långsiktiga och evolutionära insatser föreslår han att kraven på informationen i noterna ska utökas för att göra redovisningen jämförbar under tiden.⁵²

Gregory J. Whitwell, Bryan A. Lukas och Paul Hill undersökte i en studie, genom att djupintervjua 63 analytiker, en rad faktorer som påverkar riktigheten i aktieanalytikernas bedömning av immateriella tillgångar. De kom fram till att offentligt börsnoterade företag som vill ange värdet på immateriella tillgångar är i behov av att lämna denna information i en särskild

⁵⁰ Hoegh-Krohn & Knivsflå (2000)

⁵¹ Eckstein (2004)

⁵² Stolowy, Haller & Klockhaus (2001)

post i årsredovisningen eller i ett särskilt dokument. För närvarande finns inga riktlinjer om att lämna sådan information. Analytiker ställs alltså inför situationen att vissa företag lämnar sådan information medan andra inte gör det, vilket i sin tur gör det svårt att jämföra företag. Dessutom förekommer det företag som lämnar den här typen av information men gör det på ett inkonsekvent sätt, vilket givetvis ökar komplexiteten i analytikernas uppgift och därmed ökar även risken för en felaktig bedömning. Intervjuerna visar, föga förvånande, att aktieanalytiker ställer sig positivt till införandet av reglerad och obligatorisk värdering av ett företags immateriella tillgångar för att hjälpa dem att ge mer exakta bedömningar. En av Whitwell, Lukas och Hills slutsatser är att ju mer regelbundet och mer omfattande krav som ställs på företagen att rapportera om värdet av sina immateriella tillgångar, desto större blir noggrannheten i analytikernas bedömning av immateriella tillgångar.⁵³

Upton redogör för tre kategorier av förslag för att lösa det han kallar redovisningens misslyckande med att hålla jämna steg med en ekonomi i förändring. Det första förslaget tar sin utgångspunkt i att de traditionella finansiella rapporterna enbart fokuserar på ett företags förmåga att realisera existerande tillgångar och skulder, och därför har en tillbakablickande funktion. Ett helt nytt synsätt är därför nödvändigt för att kunna sätta ett företags värdeskapande på papper. Detta nya synsätt skulle kunna ersätta eller komplettera de existerande finansiella rapporterna. Det andra förslaget utgår ifrån att de viktigaste värdeskapande faktorerna i vad Upton kallar den nya ekonomin främst utgörs av immateriella tillgångar och därför inte passar till att redogöras för i finansiella rapporter. Om en ny uppsättning mätinstrument utvecklades kunde dessa hjälpa investerare och kreditorer att utvärdera ett företag samt att jämföra det med andra på ett enklare sätt. Det tredje förslaget har att göra med betydelsen av immateriella tillgångar, någon som Upton anser vara det mest utmärkande draget i den nya ekonomin. Dagens finansiella rapporter erkänner i princip bara de immateriella tillgångar som förvärvats. Med anledning av detta borde standardssättare inom redovisning utveckla ett system för värdering och aktivering av internt upparbetade immateriella tillgångar. Upton nämner också ett alternativt fjärde, mer konservativt, förslag. Detta går i linje med de åsikter som menar att förändringar av nuvarande reglering skulle skada de finansiella rapporternas användbarhet och tillförlitlighet, mer än vad de skulle förbättra användbarheten. Ett sådant förslag skulle innebära att de finansiella rapporterna, eftersom de redan uppfyller de syften till vilka de skapades, ska förbli desamma.⁵⁴

4. Empiri

I följande avsnitt presenteras det empiriska materialet. Inledningsvis ges en sammanfattande beskrivning av IAS 38, vilken följs av en sammanfattning av IAIGIA.

4.1 IAS 38

I juli 1998 trädde IAS 38 Immateriella tillgångar i kraft efter att den godkänts av IASB. År 2004 verkställdes den reviderade versionen samtidigt som EU godkände och införde standarden⁵⁵. IAS 38 gäller redovisning av de immateriella tillgångar som inte innefattas av någon annan standard,

⁵³ Whitwell, Lukas & Hill (2007)

⁵⁴ Upton (2003)

⁵⁵ IFRS Official pronouncements (2009) s. 1911

exempelvis goodwill som behandlas av IFRS 3 Rörelseförvärv. I standardens syfte inkluderas också att immateriella tillgångar endast får aktiveras i balansräkningen då vissa kriterier uppfylls, hur man beräknar redovisade värden samt vilka upplysningar som krävs i samband med redovisningen.⁵⁶

Tillämpningen av IAS 38 är begränsad till att innefatta redovisning av de immateriella tillgångar som inte behandlas i någon annan standard. Exempel på tillämpningsområden är annonsering, utbildning och forsknings- och utvecklingsprojekt. Finansiella leasingavtal kan ibland omfattas av standarden, samt licensavtal som till exempel filmer, manuskript och patent.⁵⁷

4.2 Definitioner och kriterier enligt IAS 38

Det första kravet som ställs på en immateriell tillgång för att den ska få tas upp i balansräkningen är att den uppfyller definitionen av en immateriell tillgång, det vill säga ”en identifierbar icke-monetär tillgång utan fysisk form”⁵⁸. Vidare kräver definitionen att en immateriell tillgång är identifier- och kontrollerbar. Identifierbarhetkriteriet uppfylls då en immateriell tillgång går att avskilja från företaget, exempelvis genom försäljning eller uthyrning, eller då den uppkommit genom avtalsenliga rättigheter. Kontrollbarheten uppfylls då företaget har kontroll över och med säkerhet kan fastställa att en immateriell tillgång kommer att generera framtida ekonomiska fördelar som kommer företaget till del.⁵⁹

4.3 Erkännande i redovisningen enligt IAS 38

Det andra kravet som ställs på en immateriell tillgång för att den ska få tas upp i balansräkningen är att den uppfyller redovisningsbarhetskriterierna. Enligt dessa kriterier måste en immateriell tillgång komma att generera framtida ekonomiska fördelar som kommer företaget till del, samt att tillgångens anskaffningsvärde kan fastställas på ett säkert sätt.⁶⁰

De immateriella tillgångar som inte uppfyller de ovan angivna aktiveringskraven skall kostnadsföras direkt då de uppkommer⁶¹. Undantaget utgörs av utgifter hänförliga till varumärken, utgivningsrätter (för tidningar och publikationer), kundregister och liknande vilka alltid skall kostnadsföras då det uppkommer (oberoende av om dessa är internt upparbetade eller har uppkommit genom förvärv)⁶².

4.3.1 Externt förvärvade immateriella tillgångar

IAS 38 skiljer på immateriella tillgångar som är separat förvärvade, anskaffade genom företagsförvärv och internt upparbetade. I fallet med separat förvärvade immateriella tillgångar anses alltid redovisningsbarhetskriteriet vara uppfyllt eftersom man i och med förvärvet av den immateriella tillgången kan förväntas ha gjort en bedömning av att de framtida ekonomiska fördelarna kommer att täcka anskaffningsvärdet⁶³. Gällande immateriella tillgångar som anskaffats genom företagsförvärv anses det ena redovisningsbarhetskriteriet av samma

⁵⁶ IAS 38 p. 1

⁵⁷ IAS 38 p. 2-7

⁵⁸ IAS 38 p. 8

⁵⁹ IAS 38 p. 18

⁶⁰ IAS 38 p. 18

⁶¹ IAS 38 p. 68

⁶² IAS 38 p. 20

⁶³ IAS 38 p. 25

anledningar vara uppfyllt, det vill säga att framtida ekonomiska fördelar kommer att tillfalla företaget. Däremot måste företagsledningen kunna bevisa att ett anskaffningsvärde har beräknats på ett tillförlitligt sätt för att aktivering ska tillåtas⁶⁴.

4.3.2 Internt upparbetade immateriella tillgångar

Gällande redovisning av internt upparbetade immateriella tillgångar anges i punkt 51 i IAS 38 problematiken med att kunna ta upp sådana i balansräkningen:

Ibland är det svårt att bedöma om en internt upparbetad immateriell tillgång uppfyller kraven för att tas upp som tillgång på grund av problem med

- a. att identifiera huruvida och när det finns en identifierbar tillgång som kommer att generera förväntade framtida ekonomiska fördelar, och
- b. att på ett tillförlitligt sätt fastställa tillgångens anskaffningsvärde. I vissa fall kan utgiften för att ta fram en immateriell tillgång internt inte särskiljas från utgiften för att bibehålla eller öka företagets internt upparbetade goodwill eller från utgifter i den löpande verksamheten.⁶⁵

På grund av denna erkända svårighet kräver standarden att internt upparbetade immateriella tillgångar uppfyller ytterligare kriterier utöver de allmänna redovisningskraven. För att kunna konstatera om kriterierna uppfylls eller inte delas de internt upparbetade immateriella tillgångarna in i två grupper beroende på vilken projektfas de befinner sig i. I standarden benämns dessa som forskningsfas och utvecklingsfas.⁶⁶

4.3.2.1 Forskningsfas

IAS 38 lyfter fram bland annat följande exempel på projekt som befinner sig i forskningsfasen; aktiviteter vars syfte är att frambringa ny kunskap, forskning för att finna alternativa eller förbättrade material, produkter, system och så vidare. Utmärkande för forskningsfasen är att företaget inte kan bevisa att en immateriell tillgång enligt tidigare nämnda definitioner existerar. Med anledning av detta ska alla utgifter som uppkommer under denna fas, oavsett om det leder fram till en immateriell tillgång eller inte, direkt kostnadsföras. Om forskningsfasen i ett projekt inte går att särskilja från utvecklingsfasen anses hela projektet som varande forskningsfas, och direkt kostnadsföring tillämpas.⁶⁷

4.3.2.2 Utvecklingsfas

Utformning och konstruktion av modeller och prototyper, formgivning och provning av nya och förbättrade material, produkter eller system och så vidare, är exempel på projekt som enligt IAS 38 befinner sig i utvecklingsfasen. Utmärkande för utvecklingsfasen är att företaget i vissa fall nu kan bevisa att en immateriell tillgång existerar eftersom projektet har övergått från forskningsfas och kommit längre i processen. Samtliga följande kriterier måste enligt punkt 57 i IAS 38 uppfyllas för att en internt upparbetad immateriell tillgång i utvecklingsfasen ska kunna aktiveras i balansräkningen.⁶⁸

⁶⁴ IAS 38 p. 33

⁶⁵ IAS 38 p. 51

⁶⁶ IAS 38 p. 51-52

⁶⁷ IAS 38 p. 54-56

⁶⁸ IAS 38 p. 57-59

- a. det är tekniskt möjligt för företaget att färdigställa den immateriella tillgången så att den kan användas eller säljas,
- b. företagets avsikt är att färdigställa den immateriella tillgången och använda eller sälja den,
- c. företaget har förutsättningar att använda eller sälja den immateriella tillgången,
- d. företaget visar hur den immateriella tillgången kommer att generera troliga framtida ekonomiska fördelar. Företaget kan bland annat påvisa att det finns en marknad för det som produceras med den immateriella tillgången eller för den immateriella tillgången som sådan, eller, om tillgången är avsedd att användas internt, dess användbarhet,
- e. det finns adekvata tekniska, ekonomiska och andra resurser för att fullfölja utvecklingen och för att använda eller sälja den immateriella tillgången,
- f. företaget kan på ett tillförlitligt sätt beräkna de utgifter som är hänförliga till den immateriella tillgången under dess utveckling.⁶⁹

Att de ovan nämnda kriterierna kan uppfyllas av företaget visas bland annat genom att man har utarbetat en affärsplan för tillgångens utveckling eller att företaget bevisar att de har tillgång till extern finansiering⁷⁰.

4.4 Värdering enligt IAS 38

Då en immateriell tillgång aktiveras i balansräkningen för första gången skall den värderas till anskaffningsvärde, det vill säga till dess kostnad⁷¹. Då de ovannämnda kriterierna i punkt 57 i IAS 38 och kriterierna för redovisningsbarhet är uppfyllda utgör utgifter som därefter uppkommer, och är hänförliga till en internt upparbetad immateriell tillgång, tillgångens anskaffningsvärde. Exempel på utgifter som kan ingå i anskaffningsvärdet är ersättning till anställda, material och tjänster som brukats vid framställning av tillgången. Däremot ska allmänna omkostnader, rörelseförluster eller utgifter för utbildning av personal för användning av tillgången inte ingå i anskaffningsvärdet då de ej anses vara direkt hänförliga till tillgången⁷². De utgifter som en gång kostnadsförts ska aldrig enligt IAS 38 tas upp som del i en tillgångs värde i balansräkningen⁷³.

Ibland kan en immateriell tillgång förvärvas utan ersättning, exempelvis genom ett statligt bidrag. Sådana kan exempelvis vara olika typer av licenser. Då inget anskaffningsvärde i ett sådant fall finns kan tillgången inte värderas till detta utan värdering kan då istället ske till verkligt värde vid första redovisningstillfället, enligt IAS 20.⁷⁴

4.5 Upplysningar enligt IAS 38

Enligt IAS 38 är företag skyldiga att ange följande information i redovisningen gällande de olika immateriella tillgångarna som ingår i balansräkningen:

- Nyttjandeperiodernas beskaffenhet.

⁶⁹ IAS 38 p. 57

⁷⁰ IAS 38 p. 61

⁷¹ IAS 38 p. 24

⁷² IAS 38 p. 65-67

⁷³ IAS 38 p. 71

⁷⁴ IAS 38 p. 44

- Redovisat bruttovärde och avskrivningarnas beskaffenhet, samt kvarstående avskrivningstid.
- Förändringar av de immateriella tillgångarnas sammansättning, det vill säga om någon tillgång har tillkommit eller ska avyttras, mellan den redovisade periodens början och slut.
- Förändringar av det redovisade värdet på grund av omvärdering, nedskrivning, avskrivning, valutakursdifferenser eller annat, mellan den redovisade periodens början och slut.
- Immateriella tillgångar indelade i mindre grupper på ett sådant sätt att användare av redovisningen delges relevant information.
- Ändringar i bedömningar som påverkar innevarande eller följande period gällande nyttjandeperiod, avskrivningsmetod eller restvärde.
- För immateriella tillgångar med obegränsad nyttjandeperiod måste företagsledningen motivera de skäl som stödjer bedömningen att nyttjandeperioden är obegränsad. De faktorer som enligt punkt 90 i IAS 38 måste beaktas, och därmed också måste motiveras, är bland annat förväntad användning, olika typer av inkurans och stabilitet i tillgångens bransch.
- För immateriella tillgångar som uppkommit genom statligt bidrag och vid första redovisningstillfället värderats till verkligt värde, ska information lämnas om verkligt värde vid förvärv, redovisat värde och värderingsmetod efter första redovisningstillfället.
- Om immateriella tillgångar har äganderättsförbehåll eller är ställda som säkerhet för förpliktelser samt dessas redovisade värde.
- Om åtaganden i avtal att köpa immateriella tillgångar förekommer ska dessas belopp anges.
- För immateriella tillgångar som efter första redovisningstillfället värderas enligt omvärderingsmetoden ska uppgifter lämnas om slag av immateriella tillgångar, relevanta belopp samt metoder och antaganden för värdering.
- De totala utgifterna för forsknings- och utvecklingsverksamhet som kostnadsförts under redovisningsperioden.

IAS 38 tar också upp två upplysningar som inte är obligatoriska att inkludera men som uppmuntras att anges. Den ena gäller information om redan helt avskrivna immateriella tillgångar som ännu är i bruk. Den andra gäller information om immateriella tillgångar som inte uppfyllt kriterierna för att redovisas i balansräkningen men som kontrolleras av och är viktiga för företaget.⁷⁵

⁷⁵ IAS 38 p. 118-128

4.6 Initial Accounting for Internally Generated Intangible Assets

I oktober 2008 gavs skriften IAIGIA ut av The Office of the Australian Accounting Standards Board (AASB). Syftet med skriften var att skapa en internationell debatt kring den nuvarande regleringen i IASB av internt upparbetade immateriella tillgångar och därigenom bidra till förbättring i rådande standard⁷⁶.

Skriften behandlar enbart internt upparbetade immateriella tillgångar och exkluderar övriga immateriella tillgångar, det vill säga tillgångar som förvärvats genom företagsförvärv eller är separat förvärvade. Immateriella tillgångar som uppkommit genom förvärv anses i skriften inte kräva lika stor uppmärksamhet, bland annat på grund av att dessa behandlas på ett liknande sätt som materiella tillgångar. Vidare exkluderas goodwill eftersom det per definition är en oidentifierbar immateriell tillgång. Dessutom utelämnas internt upparbetade immateriella tillgångar som uppstår i ideella organisationer. Endast den initiala redovisningen, det vill säga det första redovisningstillfället, av immateriella tillgångar inkluderas, vilket definieras som den period under vilken skapandet av en immateriell tillgång inleds till dess att den färdigställs, alternativt när färdigställandet av tillgången avbryts.⁷⁷

4.7 Definitioner och kriterier enligt IAIGIA

Definitionen av en immateriell tillgång som används i IAS 38, det vill säga ”en identifierbar icke-monetär tillgång utan fysisk form”, tillämpas även i IAIGIA. I skriften fastslås att det sätt på vilket en immateriell tillgång uppkommer inte ligger till grund för dess existens. Istället beror detta av om den uppfyller definitionen av en tillgång, det vill säga om organisationer äger kontroll över tillgången som en följd av en tidigare händelse, och att framtida ekonomiska fördelar förväntas flöda från tillgången⁷⁸. Därför borde immateriella objekt analyseras på samma sätt oavsett om de är externt förvärvade eller internt upparbetade⁷⁹. Författarna till IAIGIA menar att även om en uppkommen kostnad kan utgöra bevis på en tidigare händelse som motiverar tillgångens identifikation så är det dock inte nödvändigt att en kostnad uppstår för att en tillgång ska genereras. Även om en kostnad faktiskt uppstår så är det inte säkert att den kan bindas till tillgången för att bevisa dess existens, eller att en tillgång alls har skapats. För att kunna avgöra vilken händelse som föranleder identifieringen av en internt upparbetad immateriell tillgång har man i IAIGIA urskiljt två huvudtyper av sådana tillgångar: planerade och oplanerade internt upparbetade immateriella tillgångar.⁸⁰

4.7.1 Planerade internt upparbetade immateriella tillgångar

Planerade internt upparbetade immateriella tillgångar är ett resultat av en formulerad plan vars främsta syfte är att skapa en tillgång⁸¹. I denna kategori inkluderas den typ av immateriella tillgångar som i IAS 38 ingår i forsknings- och utvecklingsfas i ett internt projekt, men även projektfaser som inte skulle falla under de benämningarna innefattas. Författarna av IAIGIA påpekar att även misslyckade planer kan ge upphov till tillgångar, exempelvis kan vetenskapen om att ett projekt inte leder någonstans ses som en tillgång eftersom den förhindrar att misstaget görs

⁷⁶ IAIGIA p. 6

⁷⁷ IAIGIA p. 7-12

⁷⁸ IAIGIA p. 38

⁷⁹ IAIGIA p. 66

⁸⁰ IAIGIA p. 40-41

⁸¹ IAIGIA p. 41

om. Detta kräver att vetskapen hålls hemlig så att konkurrenter inte kan tillskansa sig tillgången gratis.⁸²

4.7.2 Oplanerade internt upparbetade immateriella tillgångar

Oplanerade internt upparbetade immateriella tillgångar är sådana tillgångar som uppstår oavsiktligt genom det dagliga arbetet i en organisation⁸³. Kostnader kan uppkomma i samband med skapande av oplanerade internt upparbetade immateriella tillgångar, men då dessa kostnader inte är kompletta är de inte tillförlitligt hänförliga till tillgångar på grund av avsaknaden av en plan. Exempel på sådana tillgångar är varumärken och kundregister (som inte byggts upp med ledning av en plan).⁸⁴

4.7.3 Teknik för att identifiera internt upparbetade immateriella tillgångar

Författarna till IAIGIA presenterar en möjlig teknik för att identifiera både planerade och oplanerade internt upparbetade immateriella tillgångar. Tekniken baserar sig på ett hypotetiskt företagsförvärv, där företaget antas förvärvas på balansdagen. På så sätt kan företaget inklusive dess oidentifierade immateriella tillgångar urskiljas från ett helhetsperspektiv. Ett argument för ett sådant tillvägagångssätt är att företaget självt förmodas ha störst kunskap om den egna verksamheten och dess beståndsdelar. IAIGIA:s författare anmärker dock att en sådan teknik inledningsvis kan vara dyr för ett företag, men att kostnaderna kommer att sjunka betydligt då ett system för identifiering genom hypotetiskt företagsförvärv väl är etablerat.⁸⁵

4.8 Erkännande i redovisningen enligt IAIGIA

Författarna av IAIGIA beaktar två värderingsmodeller, kostnadsbaserad och värderingsbaserad, i ljuset av dessa kriterier. Den kostnadsbaserade modellen grundar sig på värdering efter den historiska kostnad som uppkommit i företaget, och den värderingsbaserade baserar sig på faktiskt värde, och förändringar i värde, oavsett om det värdet kommer av en hänförbar kostnad.⁸⁶ I sin diskussion kring erkännande av internt upparbetade immateriella tillgångar vid en kostnadsbaserad modell använder sig författarna till IAIGIA av följande redovisningsbarhetskriterier: Tillgången ska, om det uppfyller definitionen, aktiveras om 1) det är sannolikt att de framtida ekonomiska fördelarna som kommer av tillgången kommer att tillfalla företaget, och 2) tillgångens kostnad eller värde kan mätas på ett tillförlitligt sätt.⁸⁷ Dessa kriterier är desamma som återges i IASB:s ramverk. I diskussionen kring den värderingsbaserade modellen frångås ramverkets kriterier.

4.8.1 Erkännandekriterier för kostnadsbaserad modell

Vid användande av en kostnadsbaserad modell och ramverkets erkännandekriterier skulle kostnader hänförliga till en internt upparbetad immateriell tillgång tas upp till balansräkningen,

⁸² IAIGIA p. 46-47

⁸³ IAIGIA p. 41

⁸⁴ IAIGIA p. 50

⁸⁵ IAIGIA p. 52-56

⁸⁶ IAIGIA p. 70-71

⁸⁷ IAIGIA p. 69

förutsatt att kriterierna uppfylls. Om så inte är fallet ska samtliga utgifter direkt kostnadsföras och ingen tillgång skulle aktiveras.⁸⁸

Kostnader som associeras med en immateriell tillgång tas upp i balansräkningen endast då framtida ekonomiska fördelar sannolikt kommer att genereras av tillgången.⁸⁹ Detta kan även gälla situationer då framtida intäkter inte överstiger kostnader, eftersom kriteriet bara kräver att tillgången ska generera ekonomiska fördelar, och inte att dessa nödvändigtvis ska täcka dess kostnader. Vad gäller det andra kriteriet skulle tillgångars värde mätas som dess hänförbara kostnader i de fall dessa tillförlitligt kan mätas.⁹⁰ Detta innebär att bara planerade internt upparbetade immateriella tillgångar kan uppfylla kriterierna under en kostnadsbaserad värderingsmodell, eftersom de tillgångar som uppkommit utanför en formell plan är av den karaktären att dess värde, det vill säga dess kostnad, inte tillförlitligt kan mätas.⁹¹ Författarna till IAIGIA föreslår att en restriktion med betydelsen att existensen av en formell plan måste kunna bevisas för att tillgången ska kunna aktiveras.⁹²

4.8.2 Erkännandekriterier för värderingsbaserad modell

Den värderingsbaserade modellen ställs inte emot ramverkets kriterier eftersom författarna av IAIGIA argumenterar för att de inte är användbara i det fallet. Istället refererar de till tolkningen i IFRS 3, med motiveringen att reglerna som gäller vid rörelseförvärv också kan tillämpas för hypotetiska rörelseförvärv till verkligt värde. Enligt IFRS 3 är ramverkets båda kriterier för redovisningsbarhet uppfyllda på förhand i fallet med företagsförvärv då värdering till verkligt värde i sig utgör en värdering av framtida ekonomiska fördelar, och att man utgår ifrån att tillräcklig information finns för att fastställa tillförlitligt verkligt värde.⁹³

Vid den initiala redovisningen med en värderingsbaserad modell kan kostnader för en internt upparbetad immateriell tillgång aktiveras. Vid nästa redovisningstillfälle kan värdet justeras för att motsvara verkligt värde på balansdagen. Även om kostnaden kan utgöra en grund för värdering så är det inte nödvändigt, utan tillgångar kan redan initialt värderas till verkligt värde. Detta leder till att fler internt upparbetade immateriella tillgångar kan aktiveras då en värderingsbaserad modell används än vid användning av en kostnadsbaserad modell.⁹⁴

4.9 Värdering enligt IAIGIA

I den fortsatta diskussionen kring de båda redovisningsmodellerna behandlar IAIGIA:s författare tillämpningen av redovisningsbarhetskriterierna i enlighet med ramverket och IFRS 3, och hur mätning och värdering av internt upparbetade immateriella tillgångar ska gå till.⁹⁵

⁸⁸ IAIGIA p. 75-76

⁸⁹ IAIGIA p. 77

⁹⁰ IAIGIA p. 79

⁹¹ IAIGIA p. 87

⁹² IAIGIA p. 85

⁹³ IAIGIA p. 92-93 & 95

⁹⁴ IAIGIA p. 89-90

⁹⁵ IAIGIA p. 120

4.9.1 Värdering till kostnad

Vid värdering av internt upparbetade immateriella tillgångar till kostnad inför det första redovisningstillfället kan anskaffningsvärde vara ett passande tillvägagångssätt⁹⁶. Då en tillgång håller på att skapas bör dess kostnader aktiveras fram till dess att den bakomliggande planen är genomförd eller överges. En tillgång kan existera i form av ett pågående projekt redan innan den är färdigställd.⁹⁷ Kostnader hänförliga till en internt upparbetad immateriell tillgång omfattar både direkta (arbete, material, tjänster) och indirekta kostnader⁹⁸. Anskaffningsvärde för planerade internt upparbetade immateriella tillgångar antas alltid kunna mätas tillförlitligt⁹⁹. Internt upparbetade immateriella tillgångar kan inte identifieras i efterhand, det vill säga att om kostnader som är hänförliga till en tillgång redan är kostnadsförda kan de inte föras tillbaka och aktiveras. En sådan situation tyder snarare på förekomsten av en oplanerad internt upparbetad immateriell tillgång, och en sådan kan inte bli föremål för aktivering under en kostnadsbaserad värderingsmodell.¹⁰⁰ En kostnadsbaserad modell är därför inte lämplig för värdering av oplanerade internt upparbetade immateriella tillgångar¹⁰¹.

4.9.2 Värdering till verkligt värde

I skrivande stund pågår ett projekt inom IASB i samarbete med FASB för att skapa en enda standard som kan ge ledning vid värdering till verkligt värde. Anledningen är att den existerande regleringen i ämnet är spridd över många olika existerande standarder.¹⁰² Projektet baserar sig till stor del på SFAS 157¹⁰³, ett uttalande i samma ämne som givits ut av FASB. Författarna av IAIGIA använder sig definitionen på verkligt värde som återges i SFAS 157:

Fair value is the price that would be received to sell an asset or paid to transfer a liability in an orderly transaction between market participants at the measurement date.¹⁰⁴

Detta innebär att verkligt värde motsvarar det pris som skulle erhållits vid försäljning av en tillgång eller betalats för att överföra en skyldighet vid en transaktion mellan marknadsaktörer på balansdagen.

Värdering av internt upparbetade immateriella tillgångar kan, beroende på resultatet av projektet för värdering till verkligt värde, baseras på en värderingshierarki bestående av tre nivåer för värdering som återges i SFAS 157. I den första nivån sker värdering till observerade priser för identiska tillgångar på en aktiv marknad, det vill säga en marknad där transaktioner med den specifika tillgången sker kontinuerligt och i tillräcklig volym för att ge löpande prisinformation. Om sådan information inte är tillgänglig sker värdering i enlighet med nivå två. Denna inkluderar observerade priser för liknande tillgångar på en aktiv marknad, för identiska eller liknande tillgångar på en icke-aktiv marknad eller liknande mått som kan bekräftas genom marknadsuppgifter. Om inga observerbara uppgifter finns att tillgå ska värdering ske enligt nivå

⁹⁶ IAIGIA p. 123

⁹⁷ IAIGIA p. 128

⁹⁸ IAIGIA p. 131

⁹⁹ IAIGIA p. 134

¹⁰⁰ IAIGIA p. 129

¹⁰¹ IAIGIA p. 134

¹⁰² IASB Projects - Fair Value Measurement

¹⁰³ SFAS 157 (2006)

¹⁰⁴ SFAS 157 (2006) § 5

tre, det vill säga till det bästa antagande om tillgångens värde som företaget kan göra utifrån sina egna uppgifter. I denna värdering måste ett antagande om risk ingå. Företaget är dock skyldigt att undersöka om marknadsaktörer skulle ha gjort en annan bedömning, så länge detta inte kräver otillbörliga kostnader eller ansträngningar.¹⁰⁵

Författarna av IAIGIA påpekar att verkligt värde kan mätas på ett tillförlitligt sätt för internt upparbetade immateriella tillgångar, och att värdering kan ske enligt dessa nivåer vid användning av en värderingsbaserad modell, men att detta beror på utfallet av projektet i IASB/FASB om värdering till verkligt värde. Till dess förslås att IFRS 3, vars kriterier återgavs i avsnitt 4.8.2 ovan, kan utgöra en grund för värdering till verkligt värde för internt upparbetade immateriella tillgångar.¹⁰⁶

4.9.3 Värdering till anskaffningsvärde eller verkligt värde?

Tre olika alternativ för värderingsreglering övervägs i IAIGIA; anskaffningsvärdesmetod, verkligt-värde-metod eller en valmöjlighet mellan de båda alternativen¹⁰⁷. IAIGIA:s författare kommer fram till att värdering av internt upparbetade immateriella tillgångar bör ske till verkligt-värde-metoden, och att ett val mellan denna och anskaffningsvärdesmetoden inte bör tillåtas¹⁰⁸. Motiveringen är bland annat att anskaffningsvärdesmetoden inte löser problemen med värdering av oplanerade internt upparbetade immateriella tillgångar, och att verkligt-värde-metoden ger mer relevant information om en tillgång samt resulterar i en mer enhetlig behandling av tillgångar, det vill säga att redovisningen blir densamma oavsett om tillgångarna är internt upparbetade eller del i ett företagsförvärv¹⁰⁹.

4.10 Upplýsningar enligt IAIGIA

Författarna av IAIGIA fastslår i diskussionen kring vilka upplýsningar som ska lämnas i samband med redovisning av internt upparbeta immateriella tillgångar att de upplýsningssplikter som återges i IAS 1 Utformning av finansiella rapporter är tillämpbara. Denna standard är generellt tillämpbar på alla IFRS standarder¹¹⁰. Vidare föreslås krav på kompletterande upplýsningar beroende på situation och värderingsmetod, eftersom IAS 1 nödvändigtvis underlättar tillhandahållande av tillräcklig information för användarna¹¹¹.

Om en kostnadbaserad värderingsmodell skulle antas föreslår författarna till IAIGIA att de kostnader som uppstår under en räkenskapsperiod och ingår i det redovisade värdet för en internt upparbetade immateriell tillgång ska presenteras i finansiella rapporter, tillsammans med de redovisningspolicys som använts. Dessutom ska ledningens motiv för aktivering redogöras för.¹¹² Vid användning av en värderingsmodell till verkligt värde ska de metoder och antaganden som ingått i fastställandet av tillgångens verkliga värde, inklusive observerade priser eller annan mätningsteknik, presenteras. Information ska även lämnas angående redovisningsmässigt datum

¹⁰⁵ IAIGIA p. 141-146

¹⁰⁶ IAIGIA p. 171

¹⁰⁷ IAIGIA p. 173-189

¹⁰⁸ IAIGIA p. 190

¹⁰⁹ IAIGIA p. 179-180

¹¹⁰ IAS 1 p. 2

¹¹¹ IAIGIA p. 204

¹¹² IAIGIA p. 214

för värderingen samt huruvida en oberoende värderingsexpert varit inblandad i värderingen. Om en eller flera av de antaganden som används för att bestämma det verkliga värdet skulle ändras, och denna ändring avsevärt påverkar värdet av tillgången, ska företaget ange denna upplysning samt effekten av dessa förändringar.¹¹³ Vidare bör kostnader som är tillförlitligt hänförliga till en internt upparbetad immateriell tillgång som aktiverats till verkligt värde presenteras.¹¹⁴

Om en internt upparbetad immateriell tillgång inte uppfyller definitionskriterierna för att tas upp till balansräkningen är företag skyldiga att uppge en beskrivning av tillgången samt förklara anledningen till att den inte uppfyller kriterierna, i syfte att ge användarna användbar information.¹¹⁵ Dock anser IAIGIA:s författare inte att en ansats att begränsa redovisningen av internt upparbetade immateriella tillgångar till att bara gälla upplysningar, det vill säga utan att alls tas upp som en tillgång, är en god idé, eftersom detta skulle minska informationsinnehållet i finansiella rapporter.¹¹⁶

5. Analys

Analysen inleds med att IAS 38 och IAIGIA ställs mot varandra för att belysa de punkter där de viktigaste skillnaderna ligger. Därefter granskas IAIGIA:s styrkor och svagheter med den teoretiska referensramen som analytisk bas. Slutligen jämförs resultatet med andra ur den teoretiska referensramen föreslagna lösningar.

5.1 Jämförande analys av IAS 38 och IAIGIA

5.1.1 Definitioner och kriterier

Definitions-kriterierna identifierbarhet och kontrollerbarhet som anges i IAS 38 godtas av författarna till IAIGIA. Dessa skulle därför stå kvar som de är vid ett eventuellt införande av förslagen. Internt upparbetade immateriella tillgångar måste då (liksom andra tillgångar) vara antingen avskiljbara från företaget eller uppkommen ur avtalsenliga eller andra juridiska rättigheter för att anses vara identifierbara. För att uppfylla kontrollerbarhetskriteriet måste företaget vidare ha ekonomisk kontroll över dem. Den övre delen av figurerna 5-1 och 5-2 nedan är alltså lika. En ändring enligt IAIGIA skulle innebära att internt upparbetade immateriella tillgångar kan identifieras på samma sätt som immateriella tillgångar som förvärvats genom ett företagsförvärv. Detta medför att punkterna 51-67 i IAS 38 som behandlar internt upparbetade immateriella tillgångar kommer att tas bort och ersättas av punkterna 33-43 i reviderad form, där immateriella tillgångar som förvärvats genom företagsförvärv behandlas.

5.1.2 Erkännande i redovisningen

Redovisningsbarhetskriterierna skiljer sig åt mellan regleringen i IAS 38 och förslaget i IAIGIA. I IAS 38 anges för det första att det måste kunna bevisas att en internt upparbetad immateriell tillgångs förväntade framtida ekonomiska fördelar som kan hänföras till tillgången kommer att

¹¹³ IAIGIA p. 225-226

¹¹⁴ IAIGIA p. 232

¹¹⁵ IAIGIA p. 240

¹¹⁶ IAIGIA p. 258

tillfalla företaget. För det andra måste dess anskaffningsvärde kunna beräknas på ett tillförlitligt sätt. IAIGIA föreslår i det här fallet ett helt annat tillvägagångssätt. Författarna av IAIGIA:s slutsats är att det sätt på vilket ett immateriellt objekt uppkommer inte är relevant för huruvida objektet kan identifieras som en tillgång eller inte. Av den anledningen borde immateriella objekt analyseras på samma sätt oavsett om de är externt förvärvade eller internt upparbetade (planerade och oplanerade). Eftersom immateriella tillgångar som förvärvats genom företagsförvärv kan värderas till verkligt värde så föreslås även internt upparbetade immateriella tillgångar kunna värderas till verkligt värde genom ett hypotetiskt företagsförvärv. Eftersom IAS 38 vid externt förvärv av immateriella tillgångar utgår ifrån att de förväntade ekonomiska fördelarna som kan hänföras till tillgången kommer att tillfalla företaget kan detta redovisningskriterium exkluderas helt ut den föreslagna modellen. Det andra redovisningskriteriet i IAS 38 anses även det alltid vara uppfyllt i fallet med ett hypotetiskt företagsförvärv. Detta beror på att författarna av IAIGIA vid erkännande av internt upparbetade immateriella tillgångar föreslår tillämpningen av redovisningskriterierna i IFRS 3, i vilken det fastslås att verkligt värde alltid anses kunna beräknas. Detta speglas i Figur 5-1 och 5-2 nedan.

För att implementera värdering till verkligt värde enligt IAIGIA i IAS 38 krävs stora ändringar. Bland annat ska punkt 21 i IAS 38, där redovisningsbarhetskriterierna anges, vid införande av IAIGIA tas bort. De kriterier som är specifika för internt upparbetade immateriella tillgångar i punkt 51-61 i IAS 38 och som behandlar bedömning av huruvida tillgången befinner sig i forsknings- eller utvecklingsfas ska helt tas bort vid införande av IAIGIA. Punkt 63 och 64 i IAS 38 som förbjuder aktivering av vissa typer av internt upparbetade immateriella tillgångar (exempelvis varumärken och kundregister) ska även de tas bort.

5.1.3 Värdering

IAIGIA:s författare kommer fram till att verkligt värde kan mätas på ett tillförlitligt sätt för internt upparbetade immateriella tillgångar. Detta kan ske genom den värderingshierarki som refereras i SFAS 157. Till dess att projektet inom IASB och FASB om en enhetlig standard för värdering till verkligt värde kan regleringarna i IFRS 3 gälla som riktlinjer. Internt upparbetade immateriella tillgångar bör enligt IAIGIA vid första redovisningstillfället värderas till verkligt värde enligt verkligt-värde-metoden, för att förbättra de finansiella rapporternas nytta som beslutsunderlag. Något alternativ att värdera internt upparbetade immateriella tillgångar till anskaffningsvärde ska inte finnas, vilket står i direkt motsats till reglering i IAS 38.

Vid ett införande av IAIGIA ska IAS 38 ändras, framförallt punkterna 18-24, för att internt upparbetade immateriella tillgångar initialt måste redovisas till verkligt värde. I synnerhet ska punkt 24, som anger att immateriella tillgångar initial ska värderas till anskaffningsvärde, ändras.

5.1.4 Upplýsningar

De upplýsningar som föreslås i IAIGIA är betydligt fler än de som nu krävs i IAS 38. Framförallt föreslås att upplýsningar som i IAS 38 varit frivilliga blir obligatoriska. Exempelvis vid kostnadsföring av internt upparbetade objekt som inte uppfyllt definitionskriterierna föreslås ett krav på att anledningen därtill samt beskrivning av dessa anges, något som i IAS 38 är valfritt. För att värderingen av de internt upparbetade immateriella tillgångarna ska redovisas så tillförlitligt som möjligt vill IAIGIA:s författare att upplýsningar om datum för värdering,

huruvida en oberoende värderingsexpert varit delaktig i den samt vilka kostnader som varit hänförliga till den aktiverade tillgången. Dessa upplysningsplikter inkluderas i Figur 5-2 nedan, då de utgör en mycket viktig del av förslaget i IAIGIA. Ett införande av IAIGIA medför ändringar i punkterna 118-123 som reglerar de upplysningskrav i samband med första redovisningstillfället av internt upparbetade immateriella tillgångar. Främst kommer detta att ske genom att kraven utökas. Dessutom kommer punkt 128b i IAS 38, vilken gäller lämnande av information om de immateriella objekt som inte uppfyllt kriterierna för aktivering, som nu är frivillig att bli obligatorisk.

FIGUR 5-1 REDOVISNING AV INTERNT UPPARBETADE IMMATERIELLA TILLGÅNGAR ENLIGT IAS 38

DEFINITIONSKRITERIER

IDENTIFIERBARHET

Är tillgången avskiljbar från företaget?

NEJ

JA

Är tillgången uppkommen ur avtalsenliga eller andra juridiska rättigheter?

NEJ

JA

KONTROLL

Har företaget ekonomisk kontroll över tillgången?

NEJ

JA

KRITERIER FÖR REDOVISNINGSBARHET

Är det troligt att förväntade framtida ekonomiska fördelar som kan hänföras till tillgången kommer att tillfalla företaget?

NEJ

JA

Kan anskaffningsvärdet tillförlitligt beräknas?

NEJ

JA

INTERNT UPPARBETADE

Är internt upparbetade immateriella tillgångar hänförliga till varumärken, utgivningsrätter (för tidningar och publikationer), kundregister eller liknande?

NEJ

JA

I vilken fas befinner sig de internt upparbetade immateriella tillgångarna?

Forskningsfas

Utvecklingsfas

Uppfyller de internt upparbetade immateriella tillgångarna i utvecklingsfasen förutsättningarna för aktivering i balansräkningen? (Se avsnitt 4.3.2.2)

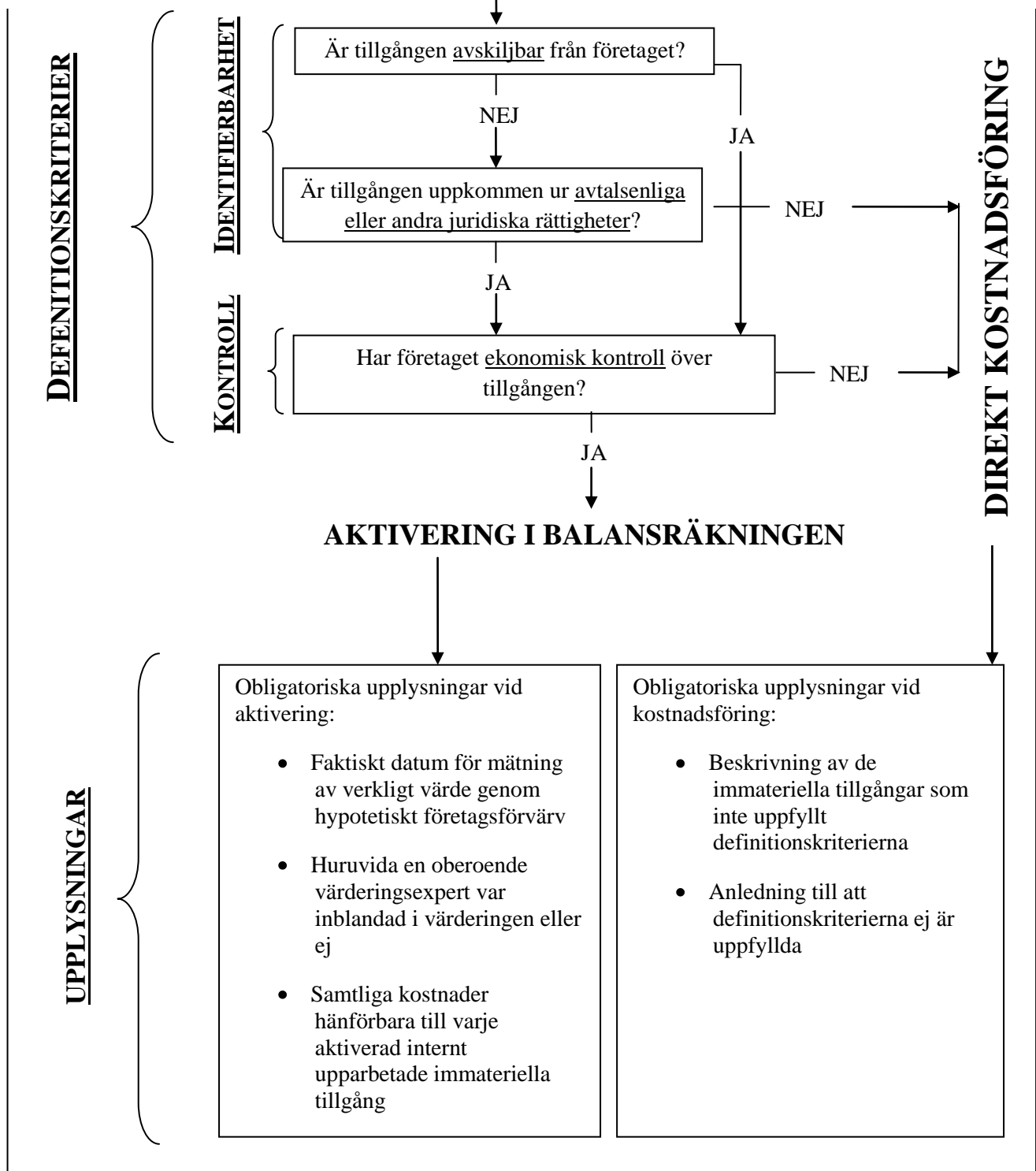
NEJ

JA

DIREKT KOSTNADSFÖRING

AKTIVERING I BALANSRÄKNINGEN

FIGUR 5-2 REDOVISNING AV INTERNT UPPARBETADE IMMATERIELLA TILLGÅNGAR ENLIGT IAIGIA

5.2 IAIGIA - Styrkor och svagheter

Många forskare anser att ändringar i regleringen bör ske, vilket visas i denna uppsats teoretiska referensram. Ett exempel på detta är Ecksteins resonemang om att den bild som genom redovisningen skildrar företaget blir mer rättvis om aktivering av immateriella tillgångar tillåts i större utsträckning. Hon argumenterar även för aktivering genom att påpeka att de finansiella rapporterna används som beslutsunderlag. Detta resonemang visar på att relevansen, och då främst prognosrelevansen, i redovisningen skulle stärkas om internt upparbetade immateriella tillgångar erkänns som tillgångar i balansräkningen. Detta styrks av Hoegh-Krohn och Knivsflå som anser att immateriella tillgångar redovisas alltför försiktigt genom direkt kostnadsföring vilket minskar relevansen i de finansiella rapporterna. Ecksteins vidare resonemang pekar på att direkt kostnadsföring också skadar de finansiella rapporternas tillförlitlighet, främst dess validitet, då de exkluderar immateriella tillgångar och alltså inte lyckas spegla ett företags ekonomiska situation. Allt detta pekar på att ansatsen i IAIGIA vid införande kommer att leda till mer relevans och tillförlitlighet i redovisningen, eftersom denna förespråkar aktivering i högre grad.

Greenspans uttalande om Enron tycks å andra sidan antyda att aktivering av immateriella tillgångar kan orsaka att redovisningen inte alls uppfyller den grundläggande tillförlitligheten, eftersom den inte avspeglar företagets ekonomiska verklighet. I fallet med Enron förvrängdes snarare verkligheten genom att man aktiverade tillgångar som bara en kort tid senare inte existerade. Validiteten beaktades alltså inte då de finansiella rapporterna inte avspeglade vad användarna förväntade sig. Redovisningen kan alltså hindras från att vara neutral om aktivering tillåts. Greenspans resonemang pekar på att jämförbarheten förstördes i Enron-fallet, då företaget såg ut att befinna sig i en mycket stabil ekonomisk situation trots att sanningen i själva verket var den motsatta. Skinner, som framhåller att debatten om reformering har pågått i mer än 15 år, anser att det inte är förvånansvärt att någon ändring inte kommit till stånd eftersom det inte finns särskilt stora problem med den gällande regleringen. Detta tycks bekräftas av det faktum att IASB skjutit frågan på framtiden till förmån för viktigare projekt.

Den stora betydelse som många forskare menar att immateriella tillgångar har fått indikerar att en reformering av regleringen blir mer och mer nödvändig. Hoegh-Krohn och Knivsflås argumenterar för detta och hävdar även att investerare blir vilseledda av de finansiella rapporterna eftersom den traditionella kostnadsföringen fortfarande tillämpas på en ökande mängd immateriella tillgångar, vilket inte minst gäller internt upparbetade immateriella tillgångar. Detta resonemang tycks peka på att det traditionella synsättet försvårar jämförbarheten mellan företag, eftersom mängden immateriella tillgångar varierar företag emellan. Många forskare anser att just relevansen i redovisningen blivit lidande på grund av utvecklingen av den nya ekonomin. Skinner, däremot, bemöter detta med att hävda att immateriella tillgångar inte har blivit lika viktiga som det påstås. De undersökningar som visar på att kvoten mellan marknadsvärde och bokfört värde för många företag har ökat, vilket exempelvis påvisas av Lev, bestrids av Skinner eftersom de många undersökningarnas resultat skiljer sig åt, samt att majoriteten av sådana undersökningar ägt rum innan IT-branschens krasch. Tilläggas skall dock att den undersökning som Lev syftar till skildrar situationen år 2003.

Skinner påstår i vidare resonemang att balansräkningen inte enbart ligger till grund för värdering av företag. Av den anledningen kommer inte analyserna att bli bättre av att immateriella

tillgångar aktiveras, vilket står i kontrast till Ecksteins argument om att rapporterna används som beslutsunderlag och därför borde uppvisa de immateriella tillgångarna i balansräkningen. Även Lev menar att företag med mycket FoU hela tiden blir felvärderade av investerare på grund av svårigheten med att värdera immateriella tillgångar. Detta tyder på att immateriella tillgångar, främst internt upparbetade immateriella tillgångar, som kostnadsförs kan komma att värderas olika av olika användare av de finansiella rapporterna, exempelvis analytiker eller investerare. Om regleringen ändrades så att sådana tillgångar istället skulle föras till balansräkningen, och därmed värderas på ett av regleringen förutbestämt sätt, så torde hela företagsvärderingen bli mer jämförbar. Författarna till IAIGIA förslår en värderingsmetod som på detta sätt förbättrar jämförbarheten; hypotetiskt företagsförvärv. Å andra sidan kan värderingen i sig ifrågasättas, även om jämförbarheten skulle förbättras, som Kanodia, Sapra och Venugopalan gör då de framhåller att immateriella tillgångar sällan kan säljas av till sitt värderade belopp i kristider, till skillnad från materiella tillgångar.

Det faktum att definitionskriterierna enligt IAIGIA behålls i en eventuell regleringsändring medför att kontrollerbarhetskriteriet blir kvar. Således kommer det att krävas av företag att de ska kunna bevisa ekonomisk kontroll över ett objekt för att detta ska definieras som en immateriell tillgång, vilket kan leda till att svårkontrollerbara objekt som intellektuellt kapital aldrig ens uppfyller definitionen. Även avskiljbarhet kan vara svårt att bevisa för sådana immateriella tillgångar. Icke-rapportering kan enligt Eckstein resultera i minskad relevans och tillförlitlighet i kunskapsbaserade företags finansiella rapporter. Då dessa tillgångar inte tillåts aktiveras försvåras möjligheterna att använda redovisningen som beslutsunderlag vilket minskar relevansen. Även tillförlitligheten, genom validiteten, minskar eftersom uteslutande av vissa tillgångar leder till ofullständig redovisning. Å andra sidan innebär definitionskriterierna att verifierbarheten i redovisningen bibehålls eftersom de kräver att företag ska kunna bevisa en immateriell tillgångs existens.

Om kriterierna som i IAS 38 är specifika för internt upparbetade immateriella tillgångar (punkt 51-67) skulle tas bort och ersättas med de kriterier som i nuläget appliceras på immateriella tillgångar som är förvärvade genom företagsförvärv skulle jämförbarheten i redovisningen förbättras. Detta då likadana ekonomiska företeelser skulle redovisas på samma sätt oavsett hur de har uppkommit. Eftersom aktivering genom denna ändring skulle underlättas torde detta leda till ökad relevans i redovisningen. Dock kan denna ändring medföra att tillförlitligheten blir lidande då redovisningens verifierbarhet skiljer mellan ett faktiskt och ett hypotetiskt företagsförvärv. Vid ett faktiskt företagsförvärv sker en transaktion som kan bekräfta siffrorna i redovisningen, vilket inte är fallet vid ett hypotetiskt företagsförvärv. Skinner påstår i sin kritik mot en ändring av lagstiftningen att det för närvarande inte finns några större relevansproblem. Om det skulle stämma kan en ändring som påverkar tillförlitligheten negativt ifrågasättas.

Vid ett genomförande av IAIGIA:s ändringsförslag, som bland annat innebär att redovisningsbarhetskriterierna tas bort, kommer den största skillnaden vara att verkligt värde i enlighet med IFRS 3 alltid antas kunna beräknas genom ett hypotetiskt företagsförvärv. Denna ändring leder till att fler internt upparbetade immateriella tillgångar kommer att aktiveras vilket kan medföra en styrkt relevans i redovisningen, eftersom det enligt Eckstein ger en mer rättvisande bild. Detta kan även leda till en försvagad tillförlitlighet av samma anledningar som ovan, det vill säga att verifierbarheten minskar vid ett hypotetiskt företagsförvärv. Då den

nuvarande regleringen är övervägande försiktig, genom att direkt kostnadsföring leder till en överskattning av kostnader samtidigt som tillgångarna undervärderas, så blir regleringen vid en ändring mindre försiktig. Även IAIGIA:s förslag om att indelningen av internt upparbetade immateriella tillgångar i forsknings- och utvecklingsfas ska tas bort, samt att förbuden mot aktivering av vissa internt upparbetade immateriella tillgångar hävs, får samma konsekvenser.

En annan implikation av införande av IAIGIA:s förslag är att internt upparbetade immateriella tillgångar skulle värderas endast enligt verkligt-värde-metoden. I och med detta skulle de finansiella rapporternas relevans troligen öka. Fullständig relevans uppnås då redovisningen fungerar som ett perfekt beslutsunderlag och om samtliga tillgångar värderades till dess exakta verkliga värde på balansdagen. Att värdera till verkligt värde syftar till att så noggrant som möjligt uppskatta en tillgångs faktiska värde, till skillnad från värdering till anskaffningsvärde som kan skilja sig från vad en tillgång faktiskt är värd. Anskaffningsvärde är dock mer verifierbart än verkligt värde, eftersom kostnader enligt Lev vanligen kan spåras.

Flera forskare, bland annat Eckstein, Upton och Stolowy, anser att den information om immateriella tillgångar som idag lämnas till användare av de finansiella rapporterna inte är tillräcklig. IAIGIA inkluderar i sitt förslag en utökning av de obligatoriska upplysningar som måste lämnas både i samband med aktivering och kostnadsföring av immateriella objekt. Detta torde öka tillförlitligheten i redovisningen, som i många avseenden skulle minska då IAIGIA skulle implementeras i IAS 38, på två sätt. Dels är det lättare att hävda att redovisningen avspeglar det en användare förväntar sig om värden motiveras och förklaras i noter (validitet), dels kan siffrorna i redovisningen anses vara mer verifierbara då fullständiga uppgifter om dess värderingsbakgrund lämnas.

5.3 Alternativa lösningar – Styrkor och svagheter

Levs tre lösningsförslag går ut på att värdera immateriella tillgångar med vinst som bas, vilket också kan sägas gälla vid hypotetiskt företagsförvärv, eftersom man vid ett förvärv värderar immateriella tillgångar till dess förväntade framtida vinster. Benefit Allocation medför en säker värdering av varumärken, förutsatt att prisskillnad mot de närmaste konkurrenterna är en allmänt accepterad definition av ett varumärkes värde. Värderingen av FoU till ”överblivet” värde är dock allt annat än verifierbar eftersom tillgången inte värderas separat. Vidare inträffar det troligen sällan att ett företag med säkerhet kan sägas bara ha två immateriella tillgångar, vilket är en svaghet i metoden. Dessutom tar den inte med i beräkningen att ett konkurrerande företag också kan ha ett varumärke med ett visst värde. Det är troligt att det är mer tillförlitligt att värdera immateriella tillgångar med hjälp av hypotetiska företagsförvärv. Stand-Alone Valuation är en tillförlitlig och verifierbar värderingsmetod, men den täcker in långt ifrån alla internt upparbetade immateriella tillgångar. Med Comprehensive Valuation of Enterprise Intangibles värderas alla immateriella tillgångar i en enda klump vilket avhjälper problemet med att icke-avskiljbara immateriella tillgångar är svåra att värdera. Samtidigt så leder metoden till att inga immateriella tillgångar värderas separat vilket resulterar i en ovisshet om vilka immateriella tillgångar som värderats. Detta gör att inget enskilt värde kan verifieras.

Hoegh-Krohn och Knivsflås kostnadsbaserade värderingsmetod är mindre försiktig än regleringen i IAS 38 men går inte riktigt lika långt som exempelvis Lev eller IAIGIA:s författare. Fokus här ligger på att öka användbarheten i de finansiella rapporterna vilket görs genom att fler

immateriella tillgångar kan aktiveras. Denna metod utgör också ett hinder för att icke-existerande immateriella tillgångar hamnar i balansräkningen genom att redan kostnadsförda kostnader tillåts att i efterhand aktiveras som tillgångar. Detta medför en ökad relevans i redovisningen samtidigt som tillförlitligheten bibehålls. Genom att de finansiella rapporterna speglar vad användarna förväntar sig då mer information lämnas i noterna och då internt upparbetade immateriella tillgångar aktiveras först då de verkligen uppfyller kriterierna så bevaras och förbättras validiteten. Det sistnämnda upprätthåller även verifierbarheten eftersom aktivering inte sker innan existensen av en tillgång är bekräftad. Det faktum att man värderar till kostnad gör även tillgångens värde lättare att verifiera, vilket argumenterats för ovan. Nackdelen med att värdera till anskaffningsvärde är, liksom i rådande reglering, att det inte alltid stämmer överens med vad tillgången i fråga faktiskt är värd. Att Hoegh-Krohn och Knivsflås förslag inkluderar ett förbud mot att värdera upp immateriella tillgångar högre än till anskaffningsvärde även då de stiger mer i värde inverkar negativt på relevansen i redovisningen. Detta eftersom balansräkningen då inte speglar de faktiska värden som finns i företaget.

Hoegh-Krohn och Knivsflås förslag skiljer sig från IAIGIA främst gällande värderingsmetod, eftersom de förstnämnda förespråkar kostnadsbaserad värdering medan de sistnämnda utesluter detta till förmån för värdering till verkligt värde. Båda förslagen inkluderar visserligen att internt upparbetade immateriella tillgångar bör aktiveras oavsett typ, dock är det osannolikt att oplanerade internt upparbetade immateriella tillgångar kan aktiveras under Hoegh-Krohn och Knivsflås modell eftersom sådanas anskaffningsvärde vanligen inte kan beräknas tillförlitligt. Innebörden blir alltså att vissa internt upparbetade immateriella tillgångar inte kan aktiveras trots att de faktiskt är tillgångar, vilket resulterar i försämrad relevans. Detta var också anledningen till att IAIGIA:s författare kom fram till att en kostnadsbaserad värderingsmetod inte utgjorde ett bra alternativ.

Eckstein argumenterar för fullständig aktivering av internt upparbetade immateriella tillgångar och föreslår att tillförlitlighetsproblemet kan lösas genom att den obligatoriska informationen i noterna utökas väsentligt. Hon menar att den interna redovisningen som används inom företag skulle kunna utnyttjas som informationsunderlag. Att öka kraven på den information som lämnas i de finansiella rapporterna föreslås av många forskare och leder till en mer tillförlitlig redovisning eftersom motiven och beräkningarna bakom de redovisade värdena återges i noterna. Även jämförbarheten tycks öka då användare kommer att kunna jämföra olika företags värderingsmetoder och bevekelsegrunder. Även Whitwell, Lukas och Hill framhåller att mer information bör lämnas i redovisningen samt att denna bör vara konsekvent och reglerad för att öka tillförlitlighet och jämförbarhet. Dessa förslag är väldigt lika det som beskrivs i IAIGIA gällande mer information i noterna.

De förslag som Upton redogör för öppnar upp för nya perspektiv av hur problematiken kan lösas. Att helt omformulera de finansiella rapporternas form och funktion skulle kunna vara en metod att aktivera internt upparbetade immateriella tillgångar på ett både tillförlitligt och relevant sätt. Eftersom det är okänt hur ett sådant nytt synsätt skulle komma att se ut går det inte att här spekulera och utvärdera det. Det är dock ett angreppssätt som kanske kan tas i beaktande. Detsamma gäller Uptons nästa förslag om att angripa problemet från användarsidan, det vill säga att utveckla nya mätinstrument att analysera de finansiella rapporterna med. Förslaget i IAIGIA faller in i Uptons tredje förslagskategori, det vill säga att regleringen för erkännande av

immateriella tillgångar bör ändras till att tillåta aktivering av internt upparbetade immateriella tillgångar och inte bara de som förvärvats externt.

Uptons fjärde förslagskategori, att den finansiella rapporteringen ska förbli oförändrad, är i fallet med immateriella tillgångar synonymt med gällande reglering i IAS 38. Som vi har sett innebär nuvarande reglering att många immateriella tillgångar inte kan aktiveras, framförallt inte internt upparbetade immateriella tillgångar. Detta medför låg relevans i redovisningen i förhållande till om alla immateriella tillgångar kunde föras till balansräkningen. Vidare finns det i IAS 38 inga omfattande krav på den information som ska lämnas i noterna vilket kan förklaras av att nuvarande reglering är så pass strikt och försiktig att detta inte är nödvändigt. Skulle det däremot, i enlighet med IAIGIA, bli tillåtet för fler immateriella tillgångar att aktiveras har utökad information en viktigare funktion för att tillförlitligheten i redovisningen ska kunna bibehållas. Sammantaget är det tydligt att fokus i IAS 38 ligger på tillförlitlighet medan man i IAIGIA fokuserar på en förbättrad relevans.

6. Slutsats

Slutsatsen är strukturerad utifrån de problemformuleringar som denna uppsats baseras på. Dessa besvaras i tur och ordning utifrån den analys som genomförts. Slutligen lämnas förslag till vidare studier inom ämnet.

Huvudfrågan i denna uppsats har varit att utreda skillnaderna mellan IAS 38 och IAIGIA, för att se hur ett införande av IAIGIA:s förslag skulle påverka gällande reglering. Det kan konstateras att ett flertal skillnader föreligger, dessa anges nedan.

- Erkännande av internt upparbetade immateriella tillgångar ska enligt IAIGIA ske under samma kriterier som vid anskaffning genom företagsförvärv, genom avlägsnande av de kriterier i IAS 38 som är specifika för internt upparbetade immateriella tillgångar.
- Värdering av oplanerade internt upparbetade immateriella tillgångar ska enligt IAIGIA ske under samma förutsättningar som planerade internt upparbetade immateriella tillgångar. Då detta inte kan ske med värdering till anskaffningsvärde, som i IAS 38, föreslås istället värdering till verkligt värde med hjälp av en värderingsteknik som baseras på hypotetiska företagsförvärv.
- För att underlätta aktivering av internt upparbetade immateriella tillgångar föreslår IAIGIA att olika krav och förbud som i IAS 38 förhindrar detta ska tas bort.
- IAIGIA fastslår att då verkligt värde alltid anses kunna fastställas enligt IFRS 3 för immateriella tillgångar som förvärvats genom företagsförvärv ska samma antagande gälla för internt upparbetade immateriella tillgångar som värderas med hjälp av hypotetiska företagsförvärv.
- Värdering till anskaffningsvärde ska enligt IAIGIA inte få tillåtas som ett alternativ till värdering till verkligt värde.

- Upplyningskraven i regleringen bör enligt IAIGIA utökas. Lämnade upplysningar i finansiella rapporter gällande immateriella tillgångar ska bli fler, och fler upplysningar ska bli obligatoriska.

IAIGIA:s förslag till ändring i IASB:s standard fokuserar på att fler internt upparbetade immateriella tillgångar ska kunna aktiveras i balansräkningen och alltså erkännas som tillgångar istället för att direkt kostnadsföras. Denna studies analys har konstaterat att förslaget är befast med både styrkor och svagheter genom att lyfta fram och utvärdera implikationerna av en eventuell ändring för de kvalitativa egenskaperna i redovisningen. Redovisningen i de finansiella rapporterna handlar alltid om en avvägning mellan relevans och tillförlitlighet, varför dessa egenskaper har varit centrala i den analytiska diskussionen kring IAIGIA:s styrkor och svagheter.

Många forskare anser att nuvarande reglering kring internt upparbetade immateriella tillgångar bör reformeras för att bättre relevans i redovisningen ska uppnås genom ökad aktivering. Denna uppsats analys visar på att relevansen i de finansiella rapporterna skulle förbättras vid ett införande av IAIGIA. Argumentationen som förts om detta påvisar att den nya ekonomin har medfört en ökad betydelse för immateriella tillgångar och därmed även en minskad relevans i de finansiella rapporterna. Ju färre av ett företags faktiska tillgångar som inkluderas i balansräkningen, desto sämre fungerar redovisningen som beslutsunderlag och desto sämre blir relevansen. En viktig komponent i IAIGIA:s förslag är värdering till verkligt värde eftersom en sådan värderingsmetod är mer relevant än värdering till anskaffningsvärde, då fastställande av verkligt värde bättre speglar tillgångens faktiska värde.

Denna studies analys visar också på att jämförbarheten överlag skulle förbättras då informationen i de finansiella rapporterna vid ett införande av IAIGIA skulle bli mer konsekvent. Detta eftersom aktivering av fler internt upparbetade immateriella tillgångar leder till att dessa värderas på samma sätt enligt regleringen, vilket skiljer sig från fallet med nuvarande reglering i IAS 38 som inte tillåter aktivering i någon högre grad. När internt upparbetade immateriella tillgångar som inte blivit aktiverade värderas av externa analytiker löper de stor risk att värderas med vitt skilda metoder, vilket försvårar jämförbarheten.

Förslaget i IAIGIA innebär inte bara relevansfördelar utan även vissa tillförlitlighetsvinster för redovisningen. Mer information i noterna tillför att en viss grad av tillförlitlighet bibehålls och om samtliga tillgångar värderas till sitt rätta värde så stärks validiteten då de finansiella rapporterna mer korrekt speglar ett företags faktiska ekonomiska situation. Å andra sidan riskerar validiteten att bli lidande oavsett om erkännande i högre grad tillåts, vilket medför risken att icke-existerande tillgångar blir aktiverade till övervärde, eller om erkännandet begränsas och immateriella tillgångar undervärderas. Den andra delen av tillförlitlighet, verifierbarhet, utgör dock ett starkare argument emot förslaget i IAIGIA. Verkliga företagsförvärv är mer verifierbara än hypotetiska och anskaffningsvärde är en mer verifierbar värderingsmetod än värdering till verkligt värde.

Sammanfattningsvis ligger IAIGIA:s styrka i den relevansförbättring i redovisningen som skulle följa av en eventuell implementering i rådande reglering. Tillförlitligheten, å andra sidan, är dess främsta brist även om förslaget om mer information i noterna utgör en slags tillförlitlighetsförsäkring. Det omvända, mer tillförlitlighet och mindre relevans, är förhållandet i IAS 38 som standarden i dagsläget är utformad. I denna uppsats har det tidigare fastslagits att

flera andra lösningsförslag på erkännandeproblematiken finns att tillgå bland den litteratur som har presenterats av forskare på ämnet. Vid en jämförelse mellan dessa och IAIGIA är det tydligt att den sistnämnda står sig bra gentemot dessa alternativa lösningsförslag. Att avgöra huruvida IAIGIA utgör en bättre lösning än IAS 38 är en fråga som därför är väldigt svår att besvara. Däremot innefattar förslaget fördelar på flera områden där forskare anser att IAS 38 brister vilket medför att förslaget kan ses som en tillfredsställande lösning.

6.1 Förslag till vidare studier

Denna studie har gjorts utifrån ett användarperspektiv och endast beaktat hur användare av finansiella rapporter skulle påverkas vid en eventuell reformering. Ett annat intressant perspektiv är att göra en studie sett ur företagets synvinkel för att se hur dessa skulle påverkas. Skulle exempelvis en reformering innebära ökade kostnader för företag vid värdering med hjälp av hypotetiska företagsförvärv? För att besvara frågor ur detta perspektiv kan förslagsvis kvalitativa intervjuer med insatta företagsrepresentanter göras. För att istället utreda företags allmänna inställning till gällande reglering kan en kvantitativ enkätundersökning tillämpas.

Vid genomförande av denna uppsats har ett internationellt synsätt använts eftersom en eventuell standardändring skulle komma att gälla alla länder som faller under IASB:s reglering. En studie på nationell nivå kunde vara intressant att genomföra. Att jämföra inställning till och upplevt behov av en regleringsändring för redovisning av internt upparbetade immateriella tillgångar mellan olika länder hade också varit en intressant aspekt. Vidare kan det vara av intresse att granska en specifik kategori av internt upparbetade immateriella tillgångar, exempelvis varumärken, för att se hur redovisningen av just dessa skulle påverkas.

Givetvis är vidare studier kring IAIGIA som mest relevant om denna införlivas i eller ersätter IAS 38. I detta läge kan undersökningar kring de faktiska implikationerna för användare av finansiella rapporter och företag göras. Dessutom kan studier av balans- och resultaträkningar genomföras för att utreda hur standardändringen tar sig uttryck. Av intresse är att undersöka om denna uppsats slutsatser, det vill säga att en reformering skulle leda till mer relevant men mindre tillförlitlig redovisning, blir realiserade.

7. Källförteckning

Elektroniska böcker och internetkällor

The Office of the Australian Accounting Standards Board. Huvudförfattare: Keys, Robert & Arden, Dean. (2008) *Initial Accounting for Internally Generated Intangible Assets*.

http://www.aasb.gov.au/admin/file/content105/c9/ACCDP_IGIA_10-08.pdf

(27 mars, 2009)

PricewaterhouseCoopers. (2007) *Measuring Assets and Liability: Investment Professionals' Views*. London.

[http://www.pwc.com/extweb/pwcpublishations.nsf/docid/D2177D3DE3AB6878CA2572980013D93A/\\$file/AssetsLiabilities_Feb07.pdf](http://www.pwc.com/extweb/pwcpublishations.nsf/docid/D2177D3DE3AB6878CA2572980013D93A/$file/AssetsLiabilities_Feb07.pdf)

(1 april, 2009)

IASB. (December 2007). Schedule meeting of the international accounting standards board

<http://www.iasb.org/NR/rdonlyres/FC6CD6C7-2E21-4C7A-B3A3-D1CEDA2724DC/0/PublicwebDec07boardagenda.pdf>

(1 april 2009)

IAS Plus. (December 2007). IASB meeting agenda.

Sammanfattning baserad på observatörers anteckningar.

<http://www.iasplus.com/agenda/0712.htm>

(1 april 2009)

FASB (September 2006). SFAS 157, Statement of Financial Accounting Standards. No. 284-A.

<http://www.fasb.org/pdf/fas157.pdf>

(16 april 2009)

IASB Projects - Fair Value Measurement

<http://www.iasb.org/Current+Projects/IASB+Projects/Fair+Value+Measurement/Fair+Value+Measurement.htm>

(17 april 2009)

Testimony of Chairman Alan Greenspan. *Federal Reserve Board's semiannual monetary policy report to the Congress*. Before the Committee on Financial Services, U.S. House of Representatives February 27, 2002.

<http://www.federalreserve.gov/boarddocs/hh/2002/February/Testimony.htm>

(27 april 2009)

Nationalencyklopedins hemsida. USA: 2006-01-30

http://www.ne.se/1%C3%A5ng/usa/336847/C1310766?i_h_word=enron

(29 april 2009)

Artiklar

Beattie, Vivian & Thomson, Sarah Jane. (2005) Intangible and the OFR. *Financial management*, juni, s.29-30.

Lev, Baruch. (2005) Intangible Assets: Concepts and Measurements. *Encyclopedia of Social Measurement*, Volym 2, 2005, s. 299-305.

Stolowy, Hervé., Haller, Axel. & Klockhaus, Volker. (2001). Accounting for brands in France and Germany compared with IAS 38 (intangible assets): An illustration of the difficulty of international harmonization. *The International Journal of Accounting*, nr. 36, s. 147-167.

Eckstein, Claire. (2004) The measurement and recognition of intangible assets: then and now. *Accounting Forum*, nr. 28, s. 139–158.

Hoegh-Krohn, Nils E. Joachim. & Knivsflå, Kjell Henry. (2000) Accounting for Intangible Assets in Scandinavia, the UK, the US, and by the IASC: Challenges and a Solution. *The International Journal of Accounting*, volym 35, Nr. 2, s. 243-265.

Whitwell, Gregory J., Lukas, Bryan A. & Hill, Paul. (2007) Stock analysts' assessments of the shareholder value of intangible assets. *Journal of Business Research*, nr. 60, 2007, s. 84-90.

Skinner, Douglas J. (2008) Accounting for intangibles – a critical review of policy recommendations. *Accounting and Business Research*, volym 38, nr. 3, s. 191-204.

Kanodia, Chandra., Sapra, Haresh. & Venugopalan, Raghu. (2004) Should Intangibles Be Measured: What Are the Economic Trade-Offs? *Journal of Accounting Research*, volym 42, nr. 1, s. 89-120.

Böcker

The Organization for Economic Co-operation and Development. (2007) *OECD Science, Technology Industry Scorecard 2007*. Paris: OECD Publications.

Lundahl, Ulf. & Skärvad, P-H. (1999) *Utredningsmetodik för samhällsvetare och ekonomer*. Lund: Studentlitteratur.

Ryan, Bob., Scapens, Robert W. & Theobald, Michael. (2002) *Research Method and Methodology in Finance and Accounting*. London: Thomson.

IAS 1 Utformning av finansiella rapporter. *Internationell redovisningsstandard i Sverige IFRS/IAS 2008*. (2008). Stockholm: FAR SRS Förlag, pp. 185-205.

IAS 38 Immateriella tillgångar. *Internationell redovisningsstandard i Sverige IFRS/IAS 2008*. (2008). Stockholm: FAR SRS Förlag, pp. 508-529.

Lev, Baruch. (2001) *Intangibles: Management, Measurement and Reporting*. Washington D.C: The Brooking Institution Press.

Smith, Dag. (2006) *Redovisningens språk*. Lund: Studentlitteratur.

Alfredson, Keith., Leo, Ken., Picker, Ruth., Pacter, Paul. & Radford, Jennie. (2005) *Applying International Accounting Standards*. Milton: John Wiley & Sons Australia Ltd.

IFRS Official pronouncements as issued at 1 January 2009. (2009) London: IASC Foundation Publications Department.

Upton, Wayne S. Jr. Kap. 18 Challenges For the New Economy for Business and Financial Reporting. Hand, R.M. & Lev, Baruch. (2003) *Intangible Assets: Values, measures, and risks*. Oxford: Oxford University Press. S. 469-486.